

ХМЕЛЬНИЦЬКИЙ УНІВЕРСИТЕТ УПРАВЛІННЯ ТА ПРАВА
ІМЕНІ ЛЕОНІДА ЮЗЬКОВА

ФАКУЛЬТЕТ УПРАВЛІННЯ ТА ЕКОНОМІКИ

Кафедра: менеджменту, фінансів, банківської справи та страхування

МАГІСТЕРСЬКА РОБОТА

на здобуття освітнього ступеня магістра

на тему: *«Ринок страхових послуг в Україні: стан та перспективи розвитку (на матеріалах СК «ПЕРША»)»*

Виконала: студентка магістратури
за спеціальністю 072 Фінанси,
банківська справа та страхування
Захарчук В. В.

Керівник: кандидат економічних
наук Самарічева Т. А.

Рецензент: кандидат економічних
наук Бучковська Я. Г.

АНОТАЦІЯ

Захарчук В. В. Ринок страхових послуг в Україні: стан і перспективи розвитку (на матеріалах СК «Перша»). – Кваліфікаційна наукова праця на правах рукопису.

Магістерська робота на здобуття освітнього ступеня магістра за спеціальністю 072 – Фінанси, банківська справа та страхування. – Хмельницький університет управління та права імені Леоніда Юзькова, Хмельницький, 2020.

Досліджено сутність ринку страхових послуг та передумови його формування. Здійснено класифікацію ринку страхових послуг. Підкреслено, що основоположними законами розвитку ринку страхових послуг є: закон попиту та пропозиції, закон вартості, закон конкуренції; розкрито їх дію на практиці. Розглянуто організаційну структуру ринку страхових послуг, яка характеризується його суб'єктами і об'єктами. Розкрито економічну природу страхових послуг, їх ознаки та класифікацію. Досліджено методичні підходи до визначення рейтингу компанії на ринку страхових послуг. Запропоновано показники визначення ринкової позиції страхової компанії на ринку страхових послуг. Доведено необхідність поєднання якісних і кількісних параметрів оцінки рейтингу страхової компанії.

Проаналізовано сучасний стан розвитку вітчизняного ринку страхових послуг. Здійснено оцінку результативності діяльності страхових компаній за рівнем страхових виплат. Обчислено основні показники діяльності страхових компаній України у 2014-2018 рр. Досліджено обсяги, динаміку та структуру валових і чистих страхових премій страхових компаній України у 2014-2018 рр. Визначено обсяги, рівень, динаміку та структуру валових і чистих страхових виплат страхових компаній України у 2014-2018 рр. Встановлено фактори впливу на розвиток та функціонування ринку страхових послуг.

Визначено місце СК «Перша» на ринку страхових послуг України на основі визначення її ринкової позиції та видів страхових послуг.

Здійснено прогнозування розвитку ринку страхових послуг і основних показників діяльності СК «Перша». Запропоновано шляхи вдосконалення розвитку ринку страхових послуг з врахуванням інноваційних технологій. Здійснено моделювання розвитку ринку страхових послуг.

Ключові слова: страхова послуга, ринок страхових послуг, страхова компанія, ринкова позиція, страхові премії, страхові виплати, рівень страхових виплат, страхові резерви, інновації в страхуванні.

ANNOTATION

Zakharchuk V. V. Insurance market in Ukraine: the state and prospects of development (on the materials of IC «Persha»). - Manuscript.

Thesis for Master degree in specialty 072 – Finance, banking and insurance. –Khmelnyskyi University of Management and Law named after LeonidYuzkov, Khmelnytskyi, 2020.

The essence of the insurance services market is investigated. The economic nature of insurance obedience, their features and classification are considered. The development of the insurance market is analyzed. The place of IC «Persha» was evaluated in the insurance market of Ukraine. Ways to improve the provision of insurance services with the consideration of innovative technologies are proposed. Modeling and forecasting of the development of the insurance market, as well as the main indicators of the activity of IC «Persha».

Keywords: insurance service, market of insurance services, insurance company, market position, insurance premiums, insurance payments, level of insurance payments, insurance reserves, innovations in insurance.

ЗМІСТ

ВСТУП	5
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИКО-МЕТОДИЧНІ ОСНОВИ РОЗВИТКУ РИНКУ СТРАХОВИХ ПОСЛУГ	8
1.1. Сутність ринку страхових послуг та передумови його формування.....	8
1.2. Методичні підходи до визначення рейтингу компаній на ринку страхових послуг	16
РОЗДІЛ 2. СУЧАСНИЙ СТАН РИНКУ СТРАХОВИХ ПОСЛУГ В УКРАЇНІ .	21
2.1. Аналіз розвитку вітчизняного ринку страхових послуг	21
2.2. Місце СК «Перша» на ринку страхових послуг	32
РОЗДІЛ 3. ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ РИНКУ СТРАХОВИХ ПОСЛУГ В УКРАЇНІ.....	42
3.1. Шляхи вдосконалення розвитку ринку страхових послуг.....	42
3.2. Прогнозування розвитку ринку страхових послуг	50
ВИСНОВКИ.....	59
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	63
ДОДАТКИ.....	69

ВСТУП

Актуальність теми дослідження. Ринок страхових послуг є важливим інфраструктурним компонентом високорозвинених економік, що відіграє роль акумулятора грошових коштів населення і підприємств, перерозподіляючи їх через фінансові механізми у реальний сектор економіки. Саме завдяки розвиненому ринку страхових послуг в країнах, де існує культура страхування і основні ризики, що можуть виникнути, є застрахованими, постраждали суб'єкти як юридичні, так і фізичні особи, забезпечені фінансовою підтримкою, що автоматично послаблює негативні наслідки, а за певних умов і зменшує тягар державного соціального захисту. Об'єктивна динамічність ринкового середовища зумовлюють необхідність формування ефективно діючого ринку страхових послуг, що забезпечить фінансові гарантії та фінансовий захист для всіх економічних суб'єктів, а також збереження соціальної стабільності в суспільстві та економічної безпеки держави.

Ринок страхових послуг України перебуває сьогодні в доволі складному, але перспективному становищі. Відтак, особливої актуальності набуває необхідність окреслення проблемних аспектів розвитку ринку страхових послуг, визначення шляхів удосконалення механізму мобілізації та використання ресурсів для забезпечення надійного страхового захисту усіх суб'єктів життєдіяльності і господарювання.

Дослідженню теорії та практики функціонування ринку страхових послуг у контексті розвитку фінансового ринку присвячено наукові праці Л. М. Алексеєнко [1], В. Д. Базилевича [3], А. А. Болдова [7], О. М. Віленчук [54], О. О. Гаманкової [8], Д. І. Деми [54], С. С. Осадець [56], Р. В. Пікус [55], Н. В. Приказюк [55], Я. П. Шумелди [57], Н. В. Фесенка [59], Л. М. Яремченко [59] та ін.

Незважаючи на значну кількість наукових праць, пов'язаних із аналізом процесів, що відбуваються на ринку страхових послуг України,

динамічний характер його розвитку вимагає постійного поглиблення наукових напрацювань, зокрема щодо комплексної оцінки основних проблем, тенденцій і перспектив вітчизняного ринку страхових послуг і формування на цій основі оптимальних шляхів й перспективних напрямків прискореного його розвитку.

Важливість зазначених питань та необхідність їх вирішення обумовили вибір теми роботи, визначили її мету та основні завдання.

Метою магістерської роботи є формування практичних рекомендацій і пропозицій щодо пріоритетних шляхів вдосконалення розвитку ринку страхових послуг в Україні.

Поставлена мета зумовила необхідність вирішення таких завдань:

- дослідити сутність ринку страхових послуг та виокремити передумови його формування;
- охарактеризувати методичні підходи до визначення рейтингу компанії на ринку страхових послуг;
- проаналізувати розвиток вітчизняного ринку страхових послуг;
- визначити місце страхової компанії «Перша» на ринку страхових послуг України;
- запропонувати шляхи вдосконалення розвитку ринку страхових послуг;
- здійснити проноз розвитку ринку страхових послуг України та фінансових показників діяльності СК «Перша».

Об'єктом дослідження є процеси становлення та розвитку ринку страхових послуг.

Предметом дослідження є сукупність економічних відносин, що виникають між учасниками ринку страхових послуг.

Методи дослідження. З метою розв'язання поставлених у магістерській роботі завдань використано загальнонаукові та спеціальні методи. Зокрема, абстрактно-логічний метод – при з'ясуванні економічної природи страхової послуги, її теоретичної сутності та особливостей; метод

порівняльних характеристик і методи аналізу та синтезу – при дослідженні сучасного стану розвитку ринку страхових послуг; статистичний метод збору та обробки інформації – для виявлення тенденцій функціонування ринку страхових послуг у часовому періоді; метод економічного прогнозування – для визначення тенденцій розвитку показників страхової діяльності страхових компаній і обчислення їх значення на майбутній період, а також графічне представлення даних.

Інформаційною базою роботи є нормативно-правові акти, які визначають і регулюють діяльність страхових компаній, офіційні дані Національної комісії з регулювання ринків фінансових послуг України, аналітична інформація науково-дослідних установ; монографічні дослідження та наукові публікації в періодичних виданнях з питань розвитку страхової справи, а також офіційна фінансова звітність страхової компанії «Перша» за 2014-2018 рр.

Практична значущість. Викладені в роботі теоретичні та практичні рекомендації й результати дослідження дають можливість їх використання у практичній діяльності страхових компаній в процесі аналізу основних їх фінансових показників, визначення місця страховика в рейтингу на ринку страхових послуг, що обумовить підвищення ефективності їх діяльності.

Апробація результатів дослідження. Основні результати дослідження, викладені в магістерській роботі обговорювалися й отримали позитивні відгуки на Міжнародній науково-практичній конференції “Стратегічні пріоритети розвитку економіки, обліку, фінансів та права в Україні та світі” (м. Полтава, 23 січня 2020 року) [22].

Структура роботи. Відповідно до мети та завдань дослідження робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел із 65 найменувань та 11 додатків. Основний зміст роботи викладено на 56 сторінках. Повний обсяг магістерської роботи становить 88 сторінок друкованого тексту.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИКО-МЕТОДИЧНІ ОСНОВИ РОЗВИТКУ РИНКУ СТРАХОВИХ ПОСЛУГ

1.1. Сутність ринку страхових послуг та передумови його формування

На сьогодні рівень розвитку економіки країни часто визначають за рівнем організації надання страхових послуг, які за рентабельністю у багатьох розвинутих країнах світу випереджають промисловий та банківський сектори. Високорозвинутий ринок страхових послуг формує підґрунтя добробуту та надає суттєвий імпульс до зростання національної економіки, оскільки страхування життя та пенсійне страхування вважається ефективним способом трансформації заощаджень населення у довгострокові інвестиції, а універсальне страхування сприяє активізації розвитку бізнесу в усіх сферах економіки. Саме завдяки розвиненому ринку страхових послуг, за умови сформованої культури страхових відносин, основні ризики, що можуть виникнути, є застрахованими, постраждалі суб'єкти як юридичні, так і фізичні особи, забезпечені фінансовою підтримкою, що послаблює негативні наслідки, а за певних умов і зменшує тягар державного соціального захисту, як, наприклад, у випадку стихійних лих. Тому, наявність розвиненого страхового ринку та ефективної системи страхування створюють можливість забезпечення фінансових гарантій для різних суб'єктів господарювання, збереження соціальної стабільності суспільства та економічної безпеки держави в цілому.

Розглянемо сутність та особливості ринку страхових послуг. Як відомо, чільне місце у фінансовій системі держави займає фінансовий ринок, як важлива забезпечуюча сфера фінансових відносин, що сприяє ефективному функціонуванню інших сфер і ланок фінансової системи країни. Фінансовий ринок є, певною мірою, поняттям збірним, узагальненим. На практиці воно

характеризує обширну систему окремих видів фінансових ринків з різноманітними сегментами. Одним із таких сегментів виступає ринок фінансових послуг, який оперує різноманітними фінансовими інструментами, обслуговується специфічними фінансовими інститутами, має доволі розгалужену фінансову інфраструктуру. Різноманітність фінансових послуг за структурою дає нам можливість виділити страхові послуги, надання яких потребує формування страхового ринку як форми взаємозв'язку між суб'єктами страхових правовідносин.

Ринок страхових послуг є одним із сегментів ринку фінансових послуг зокрема та фінансового ринку загалом, на якому забезпечується процес купівлі-продажу страхових послуг як специфічного виду товару. Ринку страхових послуг притаманна своєрідна специфіка, що зумовлена специфікою товару (страховий захист), особливості функціонування, власні правила укладання угод з надання страхового захисту тощо. Головними передумовами формування ринку страхових послуг є [60, с. 480]:

- існування природних інтересів людства: страховий захист виник як засіб збереження матеріального добробуту в разі настання непередбачуваних ситуацій або випадків, які можна передбачити, однак уникнути неможливо, з метою розподілу збитків;

- необхідність організації суспільних відносин, які базуються на мобілізації фінансових ресурсів та їх використанні на відшкодування збитків з метою забезпечення безперервного процесу суспільного відтворення;

- гостра необхідність вирішення соціальних питань у суспільстві з метою захисту особистих інтересів громадян;

- формування цивільно-правових відносин у суспільстві відповідно до чинного страхового законодавства та договору страхування.

Об'єктивна необхідність формування ринку страхових послуг зумовлена всезростаючим попитом на страховий захист, за допомогою якого здійснюється диверсифікація майнових та особистих ризиків як у просторі, так і в часі, а також наявністю об'єктів страхування, які мають споживчу

вартість і суб'єктів страхування, що здатні задовольнити потреби або їх споживати.

Призначення ринку страхових послуг полягає в надійному захисті страхувальників від можливих фінансових втрат унаслідок дії ризикових факторів і настання страхових випадків.

З наукової точки зору ринок страхових послуг доцільно розглядати з двох позицій [55]:

1) з організаційної точки зору (у вузькому сенсі) ринок страхових послуг є сукупністю фінансових інституцій, які спрямовують потік грошових коштів від страхувальників до страховиків, і навпаки. Це економічний простір або інтегрована система, яка має тенденцію до постійного розвитку за умов зростання потреб громадян суб'єктів господарювання в соціально-економічному захисті своїх майнових інтересів від різних ризикових ситуацій. В такому трактуванні сутності ринку страхових послуг головними його складовими виступають: страхові організації (страховики), страхувальники, страхові продукти, страхові посередники, професійні оцінювачі страхових ризиків і збитків, об'єднання страховиків, об'єднання страхувальників і система державного регулювання страхового ринку. Варто зауважити, що ринок страхових послуг у повній мірі підпорядковується дії ринковим законам, що виявляється в керованому співвідношенні попиту покупців на страхові послуги та пропозиції продавців страхового захисту. Крім того, інституційною основою ринку страхових послуг виступають страхові організації (страховики), які формують економічно відособлену ланку страхового ринку.

2) за економічною сутністю (у широкому сенсі) ринок страхових послуг можна представити у вигляді сфери грошових відносин, де об'єктом купівлі-продажу виступає страховий захист та формуються, відповідно, попит і пропозиція. Ці відносини мають перерозподільчий характер з приводу формування грошових фондів за рахунок сплати останнім страхових

внесків з метою захисту майнових інтересів у разі настання страхових випадків та поповнення цих фондів у процесі ефективного розміщення тимчасово вільних коштів на фінансовому ринку та розподілу страхового фонду для забезпечення страхового захисту юридичних і фізичних осіб.

Чимало вчених і науковців ототожнюють поняття «ринок страхових послуг» і «страховий ринок», трактуючи їх сутність саме в широкому розумінні. Так, наприклад, професор С. С. Осадець страховий ринок визначає як сферу економічних відносин, у процесі яких формується попит і пропозиція на страхові послуги та здійснюється акт їх купівлі-продажу [56].

Професор В. Д. Базилевич зазначає, що: «страховий ринок є складною, багатофакторною, динамічною, певним чином структурованою системою економічних відносин, що виникають з приводу забезпечення потреби в страховому захисті» [55, с. 36].

В той же час Я. П. Шумелдаважає, що страховий ринок – це «певне середовище, в умовах якого централізовано здійснюються процеси передання і прийняття ризиків на страхування, визначаються попит і пропозиція та діють спеціалізовані суб'єкти, що економічно зацікавлені в реалізації цього механізму» [57, с. 95].

Як бачимо, зазначені автори вбачають у страховому ринку частину фінансового ринку, де об'єктом купівлі-продажу виступає страховий захист, формується попит і пропозиція на нього.

Значно ширше визначення страхового ринку дає В. А. Борисова й розглядає його як сферу надання послуг зі страхування, яка здійснюється страховими компаніями: «страховий ринок відображає певну систему економічних відносин між страховиком-продавцем специфічного товару страхового покриття та страхувальником-покупцем цього товару» [4, с. 39].

Група науковців під керівництвом Д. І. Деми розглядає ринок страхових послуг як певне суспільне середовище щодо формування попиту та пропозиції на страховий захист [54].

Найбільш повне та всеохоплююче, на нашу думку, трактування сутності ринку страхових послуг пропонує колектив науковців на чолі з С. І. Юрієм та В. М. Федосовим, які вважають за доцільне виокремлювати для цього такі аспекти [60]:

- як сфера економічних відносин, де об'єктом купівлі-продажу виступає страховий захист та формується попит і пропозиція на нього;
- як форма організації фінансових відносин щодо формування та розподілу страхового фонду для забезпечення страхового захисту юридичних і фізичних осіб;
- як соціально-економічне середовище, у якому функціонують страхові компанії, страхувальники, посередники, що приймають участь в реалізації страхових послуг;
- як сукупність страхових організацій і страхових послуг;
- як механізм перерозподілу фінансових ресурсів страхувальників і страховиків.

Економічна сутність ринку страхових послуг полягає в тому, що він являє собою сукупність економічних відносин, які виникають між його учасниками (страховиками та страхувальниками) при формуванні попиту і пропозиції на специфічні страхові послуги, які пов'язані зі страховим захистом фізичних і юридичних осіб в разі настання певних подій (страхових випадків).

Загальну організаційну структуру ринку страхових послуг характеризують його суб'єкти і об'єкти (додаток А). До основних суб'єктів ринку страхових послуг відносяться: з одного боку, страховики – це страхові компанії, що надають послуги страхування, а з іншого – страхувальники, фізичні та юридичні особи, що є споживачами цих послуг, а також страхові посередники. Крім вище зазначених основних суб'єктів, виділяють ще й інших учасників страхових відносин: товариства взаємного страхування, перестраховальні компанії, об'єднання страховиків, орган у справах нагляду за страховою діяльністю [8].

Об'єктом ринку страхових послуг виступають страхові продукти – специфічні страхові послуги, що надаються страхувальнику при виконанні договору страхування (пропонуються на страховому ринку), а перелік видів страхування, якими може користуватися страхувальник, відображає асортимент ринку страхових послуг.

Варто відмітити, що розуміння терміну «послуга» в економічній науці тлумачиться досить широко. З одного боку, розповсюдженим підхід, де вона асоціюється з результатом діяльності (як змістовний підхід), а з іншого – розглядається як діяльність (процесуальний підхід). У найширшому розумінні послугою є суспільні відносини щодо формування соціально-економічних умов або еквівалентного суспільного обміну праці за відповідним договором [34, с. 40]. На сьогодні маємо різні підходи до розуміння сутності страхових послуг, що більш детально подано в додатку Б.

В економічній літературі страхову послугу ідентифікують як певний товар, орієнтований на задоволення попиту у страховому захисті. У цьому контексті страховий захист розглядається як страхове покриття, тобто зобов'язань страховика, спрямованих на забезпечення вимог страхової послуги, кількісні межі якої визначаються страховим полісом. Ми в повній мірі погоджуємося з позицією О. О. Гаманкової, яка тлумачить страхову послугу як «фінансову послугу у вигляді продажу юридично оформлених зобов'язань з надання страхового захисту, яку пропонують на ринку страховики потенційним страхувальникам» [8, с. 79].

Основними ознаками, що вирізняють страхову послугу серед інших послуг, є ринковість, локальний характер, індивідуальність, взаємозалежність (комплементарність), взаємозамінність (субституційність), довіра до страховика, велика диференціація окремих видів страхових та пов'язаних з ними послуг. Враховуючи різноманітність попиту на страховий захист існує багато різновидів страхових послуг, що відображено в додатку В.

З метою наукового дослідження та вивчення умов функціонування розвитку ринку страхових послуг доцільно розглянути ознаки його класифікації. Так, в основу інституціональної структури ринку страхових послуг покладено приватну, комбіновану, публічну форму власності. Згідно з такою структурою розрізняють акціонерні, корпоративні, взаємні та державні страхові компанії, діяльність яких регулюється Цивільним Кодексом України [62], Законами України «Про страхування» [19] та «Про фінансові послуги та державне регулювання ринків фінансових послуг» [20]. За територіальною ознакою розрізняють національний, регіональний та світовий ринки страхових послуг. За галузевою ознакою ринок страхових послуг поділяють на ринок страхування життя та ринок загальних (ризикових) видів страхування (майнового, особистого, відповідальності).

Ефективне функціонування ринку страхових послуг неможливе без дотримання певних законів та принципів свого розвитку. Основоположними законами розвитку ринку страхових послуг слід вважати: закон попиту та пропозиції, закон вартості, закон конкуренції. Розглянемо їхню дію більш детально.

Закон попиту та пропозиції формує якісне наповнення ринку страхових послуг. З'являються одні та зникають інші страхові послуги у відповідності до потреб страхувальників. Даний закон виступає рушійною силою розвитку страхового ринку, оскільки саме під впливом попиту та позиції на страхові послуги можна досягти необхідного компромісу інтересів між усіма учасниками страхового процесу [8].

Закон вартості діє через механізм ціноутворення на страхові послуги. Дотримання названого закону має сприяти збалансуванню соціально-економічних інтересів суб'єктів страхового ринку. Для страхувальників ціна страхової послуги має бути адекватною тим ризикам, які передаються на страхування. У той же час для страховика оплата за страхові послуги має забезпечувати необхідний рівень платоспроможності та ліквідності страхової компанії.

Закон конкуренції сприяє підвищенню якості страхових послуг, стимулює розширення меж страхового ринку, розвитку його інфраструктури, забезпечує постійну необхідність до пошуку нових видів страхових послуг, розроблених на інноваційній основі.

До ключових принципів функціонування ринку страхових послуг належать [8]:

- верховенство права надання страхових послуг має здійснюватись у відповідності до Конституції України, Цивільного Кодексу, Законів України, Указів та розпоряджень Президента, Постанов уряду, актів галузевих міністерств та відомств (положення, інструкції, регламенти, правила, статuti) локальні нормативні акти;
- надійність і гарантія страхового захисту - система надання страхових послуг страховими компаніями має бути регламентована та забезпечена відповідними гарантіями щодо виконання своїх обов'язків страховиком у разі настання страхового випадку;
- свобода вибору для страхувальників умов надання страхових послуг, форм і об'єктів страхового захисту - в умовах лібералізації національної економіки, широкого вибору форм та видів страхового захисту мають бути створені сприятливі умови (доступність інформації щодо діяльності страхових компаній) для потенційних страхувальників в отриманні страхових послуг;
- стабільність - забезпечення привабливого та ефективного ринку страхових послуг шляхом створення державою зрозумілих та дієздатних механізмів і правил його функціонування;
- демонополізація ринку страхових послуг – з метою посилення конкуренції між страховими компаніями та розширення спектру надання страхових послуг на страховому ринку, держава має не допускати монопольного становища тих чи інших страхових компаній.

Відзначимо, що Закон України «Про страхування» [19] регулює відносини у сфері страхування спрямований на створення ринку страхових послуг, посилення страхового захисту майнових інтересів підприємств, установ, організацій та фізичних осіб. Незважаючи на проблеми, що виникають на ринку страхових послуг їх закріплення зростає. Насамперед це пов'язано з тим, що цей ринок забезпечує фінансовий та соціальний захист населення, сприяє розвитку науково-технічного прогресу, стає важливим інвестиційним ресурсом для економіки в цілому, а також бере на себе значні обсяги витрат, що пов'язані з ризиками бізнесу. Одним із важливих факторів підвищення інвестиційного потенціалу ринку стає зростання частки страхування життя, що забезпечує можливість довгострокових інвестиційних вкладень в економіку держави.

Підсумовуючи вищевикладене відзначимо, що ринок страхових послуг є одним із невід'ємних елементів ринкової інфраструктури та фінансової системи будь-якої держави; він є важливим інфраструктурним компонентом економіки країни, що відіграє роль акумулятора грошових коштів у населення і підприємств, перерозподіляючи їх через фінансові механізми у реальний сектор економіки. Відтак, роль і значення ринку страхових послуг виявляються в покращенні соціально-економічного розвитку країни, підвищенні добробуту населення та покращенні життєдіяльності усіх сфер економіки.

1.2. Методичні підходи до визначення рейтингу компаній на ринку страхових послуг

Місце страхової компанії на ринку – це результат оцінки її діяльності за заданим критерієм. Якщо це ринкова позиція, то головний критерій оцінки буде обсяг продажу послуг на страховому ринку й у порівнянні з конкурентами. Зазвичай така оцінка здійснюється у межах ринку страхових

послуг. На цьому ринку, що відрізняється специфічним товаром – страховою послугою функціонують лише страхові організації, яким надано виключне право здійснення страхової діяльності. Це забезпечує строге закріплення права на страхову діяльність лише для страховиків й суворе безкомпромісне її обмеження за межами ринку. Таке положення зводить конкуренцію на ринку страхових послуг лише до суперництва між страховиками. За межами ринку може існувати лише конкуренція за альтернативними страховій послугі видами забезпечення від ризиків та їх наслідків.

Вимір та оцінка рейтингу страхової компанії неможливо здійснити без виявлення всіх факторів та закономірностей, що впливають на нього. На ринку страхових послуг діють специфічні чинники та закономірності його розвитку, що утворюють передумови формування, розвитку та оцінки конкурентного потенціалу учасників-страховиків. Обмеженість ресурсів ринку страхових послуг впливає на можливість їх залучення в діяльність страховика, тому обсяг та склад ресурсів визначають конкурентні межі страховика, які частіше називають ринковою (конкурентною) позицією. Така позиція оцінюється по відношенню до прямих конкурентів та інших учасників зовнішнього оточення.

Рейтинг учасників ринку є узагальненим виразом конкретного положення, які вони займають у ринковому середовищі по відношенню до конкурентів, якими для них є інші професійні суб'єкти у тому ж виді бізнесу. Проте, не всі учасники ринку страхових послуг конкурують між собою. Тому сегментація ринку за видами страхових послуг та за розміром страхових компаній буде впливати на характер оцінки конкурентної позиції окремо взятого страховика.

Рейтинг страхової компанії оцінюється за низкою показників та у сукупності може складати привабливість компанії на ринку. Існуючі методи оцінки рейтингу економічного суб'єкту на цільовому ринку в залежності від групи показників і змінних, що використовуються при аналізі можна поєднати у наступні групи [29]:

- методи за моделями Бостонської Консалтингової групи, М. Портера, «Мак-Кінзі» та інші;
- методи, що базуються на визначенні рівня менеджменту: ситуаційний аналіз, метод експертного оцінювання, метод картування стратегічних груп;
- методи, які характеризують фінансовий стан компанії;
- методи, які характеризують конкурентоспроможність товару/послуги.

Кожному методу обирається набір параметрів за якими визначається ринкова позиція компанії. Об'єктивна оцінка може бути отримана за умов використання декількох методів та порівняння їх результатів. Проте, ми не ставимо за мету розгляд усіх методів, а зупинимося лише на методах третьої та четвертої групи. Саме за показниками фінансового стану страховиків найбільш детально оцінюється місце страхової компанії на ринку. До таких показників слід віднести наступні (табл. 1.1).

Таблиця 1.1 Показники місця страхової компанії на ринку страхових послуг*

Показники	Формула розрахунку	Що характеризує
Ділова активність	СП / ВБ	Ефективність використання ресурсів страховика
Співвідношення власного та залученого капіталу	ВК / ЗК	>1 – прибуткова діяльність, здатність до розвитку <1 – відсутність здатності компанії до розвитку
Коефіцієнт навантаження	Витрати на ведення справи / СП	Оцінюється раціональність витрат коштів страхового фонду компанії
Показник забезпечення власними коштами	ВК / СР	Оцінює фінансову стійкість страховика
Резервний леверидж	СР / ВК	Оцінюється гнучкість управління капіталом
Показник генерування доходів	ЧГП / А	Визначає сукупний потенціал ресурсів та якість управління ними
Коефіцієнт ринкової позиції	(КРпР + КРпВ) / 2	Визначає відношення фактичної ринкової частки компанії з часткою на абсолютно конкурентному ринку
Показник витривалості компанії	СП ₁ / СП ₀	Визначає здатність компанії підтримувати високу швидкість розвитку

Позначення: СП – страхові премії; ВБ – валюта балансу; ВК – власний капітал; СК – статутний капітал; СР – страхові резерви; ЧГП – чистий грошовий потік; А – середньорічна величина активів компанії; КРпР – коефіцієнт ринкового положення по резервам; КРпВ – коефіцієнт ринкового положення по виручці; СП₁ – страхові премії поточного року; СП₀ – страхові премії попереднього року.

*Примітка. Складено автором на основі [29].

Позицію страхової компанії на ринку страхових послуг можна також оцінити за коефіцієнтом привабливості, який залежить від наступних параметрів: доступність ринку, темпи зростання доходів від реалізації послуг (низькі темпи менше 5%, високі – більше 10%), фінансовий результат до оподаткування, гострота конкуренції та інші [29].

Варто також враховувати, що рейтинг страхової компанії має якісну та кількісну визначеність. У якісному відношенні вона включає страхові послуги, персонал, бренд, конкурентний потенціал, сегменти діяльності, достатність капіталу і рентабельність. У кількісному вираженні рейтинг страховика визначається розрахунком масштабів конкурентного потенціалу та величини кожного з його елементів, частки ринку по кожному напрямку діяльності, термінів і швидкості проходження повного циклу діяльності, рівня рентабельності (збитковості) [55].

Рейтинг страховика на ринку пов'язана також із показником конкурентоспроможності компанії, який оцінюється за системою таких параметрів: рівень рентабельності компанії (відношення чистого прибутку від операційної діяльності до зароблених страхових премій (експертами встановлено таку градацію параметру: до 10% - низький рівень, 11-15% - середній, більше 15% - високий); рівень спеціалізації компанії (за структурою страхового портфелю); витрати; відмінні властивості страхових послуг; рівень стійкості компанії, її імідж [57].

У визначенні рейтингу страхової компанії на ринку практичну цінність має коефіцієнт ринкової позиції, суть якого полягає в можливості оцінити ринкову частку компанії незалежно від її бажання відкривати інформацію про себе, оскільки річний баланс і звіт про фінансові результати страховик зобов'язаний опублікувати відповідно до вимог Закону України «Про

страхування» [19]. Цей коефіцієнт збільшує вагу тих компаній, які більше утримують на собі страхових ризиків, аніж передають їх у перестраховання (оскільки при однакових страхових платежах перестраховання зменшує виручку). Також збільшується питома вага компаній, у яких стався великий збиток, що вимагає тривалого врегулювання, оскільки він призводить до зростання резерву заявлених, але не виплачених збитків, а значить – до зростання страхових резервів. Тому, коефіцієнт ринкової позиції можна вважати таким, що більш точно відображає ринкове становище реальних страхових компаній, ніж показник збору страхових премій.

Отже, необхідні показники для визначення коефіцієнта ринкової позиції страхової компанії визначаються так [29]:

$$KPC = (KPnP + KPnB) / 2, \quad (1.1)$$

де $KPnP$ – коефіцієнт ринкового положення по резервам; $KPnB$ – коефіцієнт ринкового положення по виручці.

Коефіцієнт ринкової позиції компанії по страхових резервах ($KPnP$) визначається так [29]:

$$KPnP = \frac{\text{Ринкова частка компанії по страхових резервах}}{\text{Ринкова частка на абсолютно конкурентному ринку}}, \quad (1.2)$$

$$PЧ_{CP} = \frac{\text{Страхові резерви компанії}}{\text{Страхові резерви всіх компаній}}, \quad (1.3)$$

Ринкова частка страхової компанії на абсолютно конкурентному ринку ($Pч$) визначається так [29]:

$$Pч = 1 / \text{Середня кількість компаній на ринку за рік}, \quad (1.4)$$

$$\text{Середня кількість компаній за рік} = \frac{KKн + KKк}{2}, \quad (1.5)$$

де $KKн$ – кількість компаній на початок року; $KKк$ – кількість компаній на кінець року.

Коефіцієнт ринкової позиції компанії по виручці ($KPnB$) обчислюються так [29]:

$$KPnB = \frac{\text{Ринкова частка компанії по виручці}}{\text{Ринкова частка на абсолютно конкурентному ринку}},$$

(1.6)

$$PЧ_B = \text{Виручка компанії} / \text{Виручка по всіх компаніях},$$
 (1.7)

Таким чином, позиція страхової компанії на ринку страхових послуг визначається за допомогою різноманітних показників, серед яких є фінансові показники страхової компанії, страхові продукти, база клієнтів, мережева структура, співпраця зі страховими та перестраховими організаціями, система врегулювання страхових випадків та рівень виплати страхових відшкодувань тощо. Базову основу оцінки рейтингу страхової компанії на ринку страхових послуг мають складати показники фінансового стану страховика. Своєчасна та об'єктивна оцінка рейтингу страхової компанії на ринку страхових послуг дасть змогу виявити резерви її розвитку, обґрунтувати оптимальні стратегії її освоєння, а також буде сприяти корегуванню її поведінки на ринку страхових послуг.

РОЗДІЛ 2

СУЧАСНИЙ СТАН РИНКУ СТРАХОВИХ ПОСЛУГ В УКРАЇНІ

2.1. Аналіз розвитку вітчизняного ринку страхових послуг

Рівень розвитку страхового ринку визначається соціально-економічним становищем в країні, готовністю населення та суб'єктів господарювання до споживання такого роду фінансових послуг, а також державною підтримкою страхового бізнесу. Порівняно з європейськими країнами, де страхуванням охоплено понад 94% страхового поля, в Україні страхові послуги користуються значно меншим попитом (10-15% страхового поля) [7], особливо у галузі майнового та окремих видів особистого страхування, що

зумовлено як низькою довірою економічних суб'єктів до страховиків, так і низьким рівнем їхньої обізнаності у сфері страхування.

Ринок страхових послуг є другим за рівнем капіталізації серед інших небанківських фінансових ринків України. Розглянемо основні закономірності функціонування ринку страхових послуг України за головними показниками діяльності страхових компаній, визначальними серед яких є обсяги страхових премій та обсяги страхових виплат.

Дослідження основних тенденцій розвитку страхового ринку вказує на те, що на кінець 2018 р. кількість страхових компаній становила 281 од., з яких 30 страховиків надавали послуги страхування життя (СК «Life») та 251 страхова компанія здійснювали інші види страхування крім страхування життя (СК «non-Life»). При цьому відбулося зменшення чисельності як «Life»-страховиків (з 57 од. до 30 од.), так і «non-Life»-страховиків (з 325 од. до 251 од.), що є свідченням консолідації на ринку страхових послуг України (табл. 2.1).

Враховуючи зниження чисельності учасників ринку страхових послуг за досліджуваний період на 101 од., сукупний обсяг їхніх активів також зменшився в абсолютному виразі на 6767,9 млн. грн., або на 9,6%. Про посилення активізації діяльності страхових компаній свідчить збільшення обсягів отриманих ними валових страхових премій на 84,4 %: з 26767,3 млн. грн. у 2014 р. до 49367,5 млн. грн. у 2018 р.; зросли також і страхові виплати страховиків більше як удвічі: з 5065,4 млн. грн. до 12863,4 млн. грн., обсяги сформованих страхових резервів нарощені на 70,4%.

Таблиця 2.1. Основні показники діяльності страхових компаній України у 2014-2018 рр.*

Показники	Роки				
	2014	2015	2016	2017	2018
Кількість страхових компаній, од.	382	361	310	294	281
в т.ч.: - СК «Life»	57	49	39	33	30
- СК «non-Life»	325	312	271	261	251

Активи страховиків (згідно з формою 1 (П(С)БО 2)), млн. грн.	70261,2	60729,1	56075,6	57381,0	63493,3
Валові страхові премії, млн. грн.	26767,3	29736,0	35170,3	43431,8	49367,5
Валові страхові виплати, млн.грн.	5065,4	8100,5	8839,5	10536,8	12863,4
Страхові резерви, млн. грн.	15828,0	18376,3	20936,7	22864,4	26975,6
Темп росту показників (ланцюговий), %					
Кількість страхових компаній, %	-	94,5	85,9	94,8	95,6
Страхові компанії «Life», %	-	86,0	79,6	84,6	90,9
Страхові компанії «non-Life», %	-	96,0	86,8	96,3	96,2
Активи страховиків (згідно з формою 1 (П(С)БО 2)), %	-	86,4	92,3	102,3	110,6
Валові страхові премії, %	-	111,1	118,3	123,5	113,7
Валові страхові виплати, %	-	160,0	109,1	119,2	122,0
Страхові резерви, %	-	116,1	113,9	109,2	118,0

*Примітка. Складеноавтором на основі офіційної звітності [42-45]

Динаміка обсягів валових страхових премій та виплат є важливою характеристикою розвитку страхового ринку і відображає ступінь виконання ним його головних функцій, пов'язаних із захистом, фінансуванням, забезпеченням впевненості та зменшенням ризиків. Як видно з рис. 2.1, валові страхові премії страховиків демонструють щорічну тенденцію до зростання, лише у 2014 р. порівняно з 2013 р. відбулося зниження їх обсягів на 6,6 %. В найбільшій мірі отримані страхові премії зросли в 2017 р. порівняно з 2016 р. – на 23,5 %, тоді як у 2018 р. порівняно з попереднім роком – на 13,7 %.

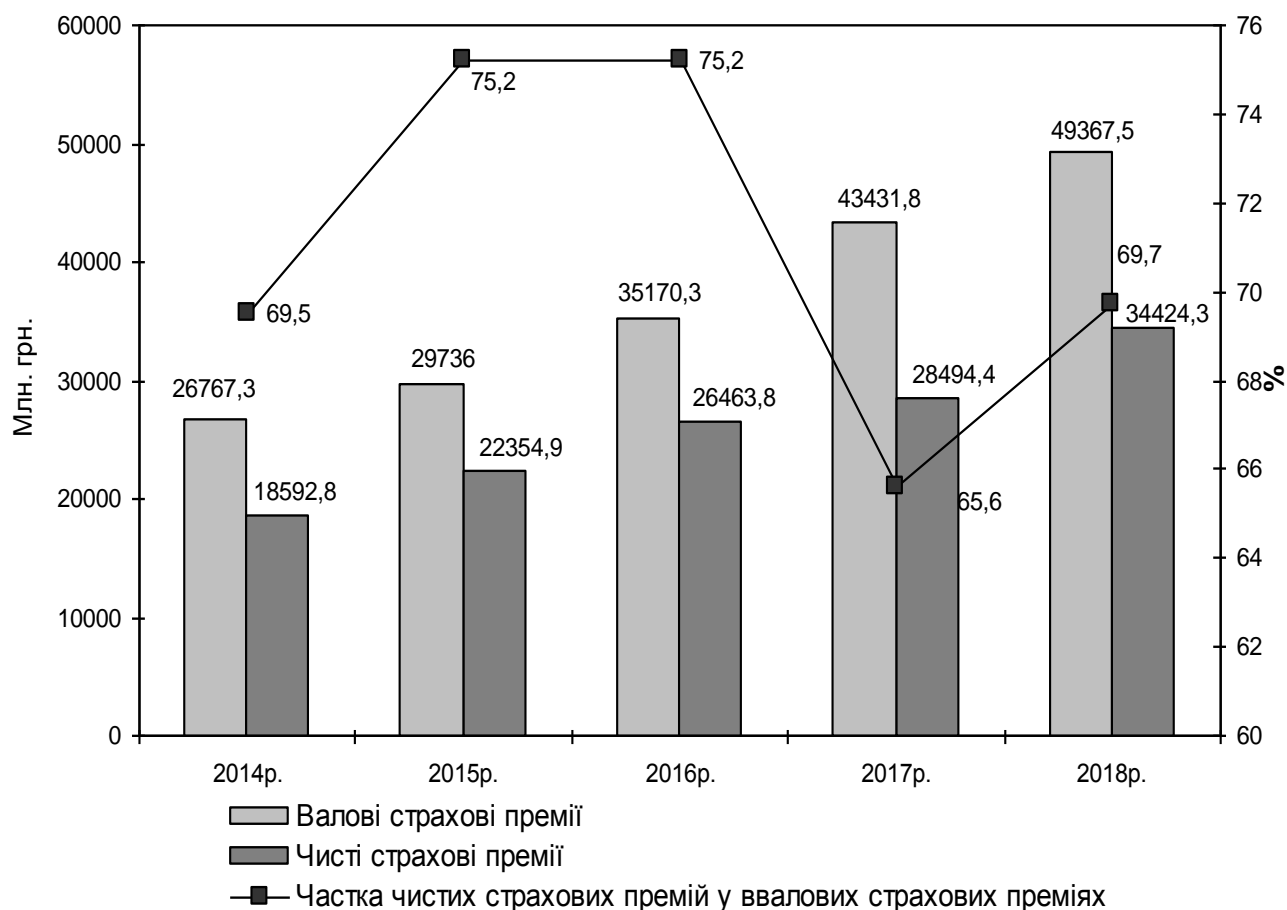

Рисунок 2.1 – Обсяги валових і чистих страхових премій страхових компаній України у 2014-2018 рр.*

*Примітка. Побудовано автором на основі офіційної звітності [42-45]

Порівнюючи обсяги страхових премій з базовим роком (2014 р.) відмітимо найвищий приріст у 2018 р. – на 84,4 %. Також зростають і чисті страхові премії, але показники їх динаміки коливаються в межах 7-21 %. Варто відмітити також зменшення питомої ваги чистих страхових премій у валових страхових преміях у 2014 р. та 2017-2018 рр. до 65-69 %, що свідчить про активне перестраховування вітчизняних страховиків своїх ризиків у потужних іноземних страхових компаніях. Виявлена динаміка свідчить про зростання попиту на страхові послуги з боку страхувальників.

Аналізуючи розвиток ринок страхових послуг за видами страхування, що подано в табл. Г.1 додатку Г, відзначимо, що найбільші показники приросту у 2018 р. порівняно з 2017 р. демонструють такі види страхових

послуг, як: страхування кредитів – у 2 рази, страхування медичних витрат – на 51,1 %; зменшилися отримані страховиками премії за такими видами страхових послуг, як: страхування вантажів і багажу – на 38,2 %, страхування відповідальності перед третіми особами – на 12,2 % та страхування фінансових ризиків на 8,2 %. В загальному валові страхові премії зросли на 13,7 %, найбільше збільшення їх було в 2016 р. порівняно з 2015 р. – на 18,3 % (рис. 2.2).

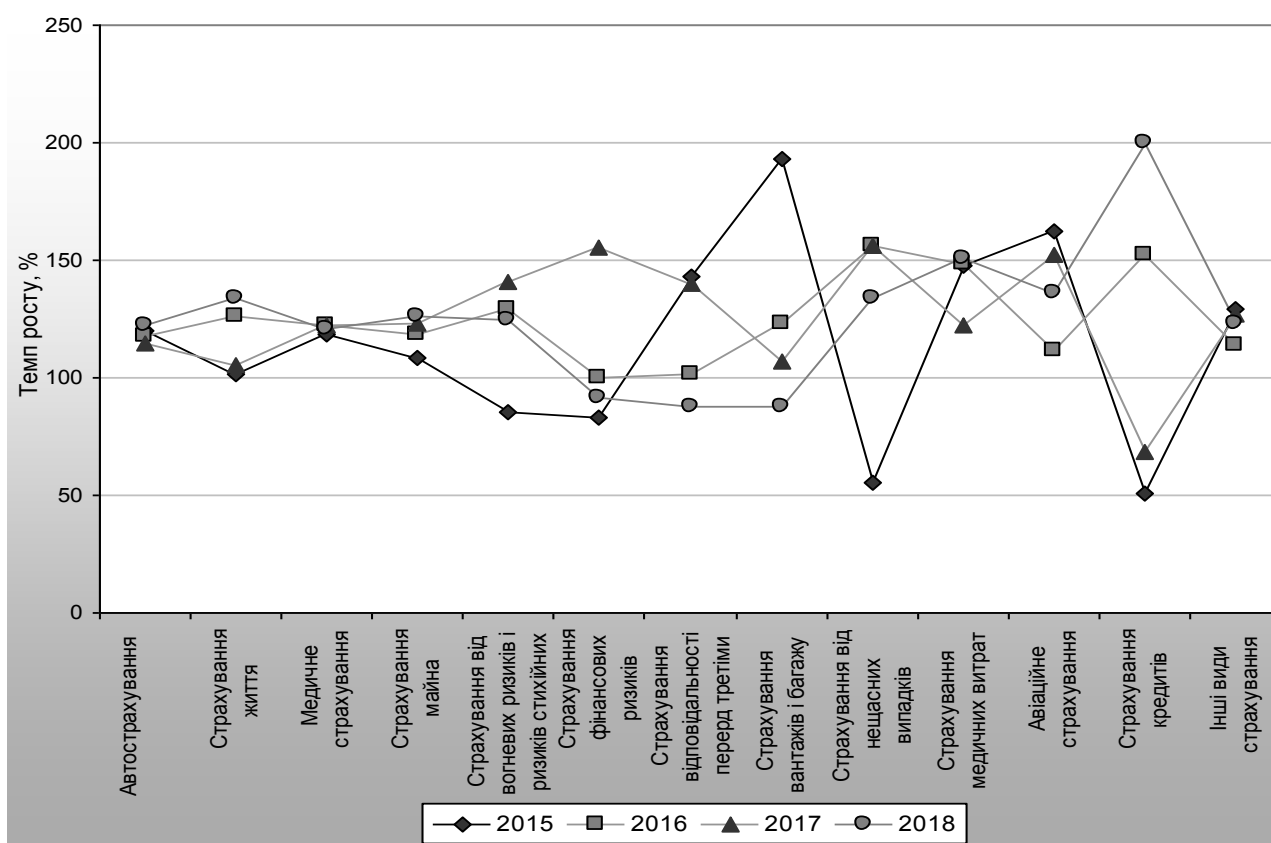

Рисунок 2.2 – Динаміка валових страхових премій за видами страхових послуг в Україні у 2014-2018 рр.*

*Примітка. Побудовано автором на основі офіційної звітності [42-45]

Порівнюючи зміну валових страхових премій за 2014-2018 рр. відмітимо, що їх обсяг зріс на 84,4 % за рахунок збільшення таких видів страхових послуг: страхування медичних витрат – у 4 рази, авіаційного страхування в – 3,7 разів, страхування майна – у 2 рази, авто страхування – на 97,8 %, медичного страхування – у 2 рази, страхування від вогневих ризиків та ризиків стихійних явищ – на 94,8 %. В найменшій мірі відбулося

зростання обсягів страхування фінансових ризиків – лише на 18,3% (табл. Г.2 додаток Г).

Аналізуючи структуру валових страхових премій за видами страхових послуг відмітимо, що найбільшу частку мають страхові премії, отримані з добровільного майнового страхування – більше 55 %, відбувається незначне щорічне її зниження: з 59,6 % у 2014 р. до 56,1 % у 2018 р. (рис. 2.3). Дещо меншою є частка страхових премій, що отримані від недержавного обов’язкового страхування – в межах 11-16 %. Частка страхових премій, що отримані від добровільного особистого страхування становить 10-14 %, при цьому на кінець 2018 р. найбільша частка – 14,3 %. Найменшу питому вагу мають страхові премії, що отримані від добровільного страхування відповідальності: 6-8 % від сукупного обсягу страхових премій.

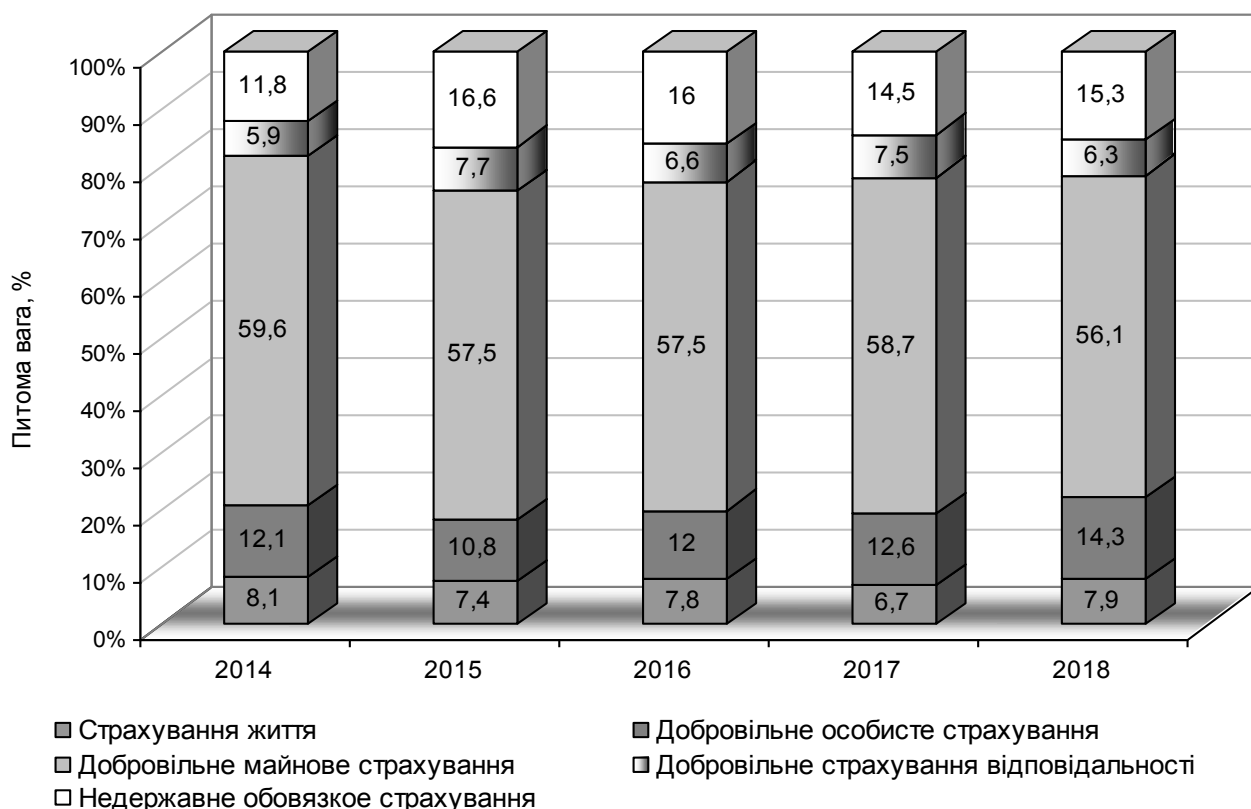

Рисунок 2.3 – Структура валових страхових премій за видами страхування у 2014-2018 рр.*

*Примітка. Побудовано автором на основі офіційної звітності [42-45].

Важливою характеристикою ринку страхових послуг є обсяги страхових виплат компаній за договорами страхування, які були здійснені ними внаслідок настання страхових випадків (додаток Д). Зауважимо, що обсяги страхових виплат є основним показником діяльності для страховика, оскільки відображають їх функціональне призначення – захист страхувальників у разі настання страхових випадків, і головним показником для страхувальників при здійсненні ними вибору страховика чи страхових послуг. Як видно з рис. 2.4, обсяги валових і чистих страхових виплат вітчизняних страховиків мають позитивну зростаючу тенденцію, при цьому варто відмітити найвищі показники динаміки валових страхових виплат у 2015 р. порівняно з 2014 р. (темп росту 160 %) і найменше зростання відбулося у 2016 р. порівняно з 2015 р. (темп росту 109,1 %). Щодо динаміки чистих страхових виплат, то високу динаміку демонструють виплати у 2015 р. порівняно з 2014 р. – в 1,5 разів. Крім того, рівень страхових виплат показує частоту виплат страховими компаніями за страховими договорами. Так, за досліджуваний період частота чистих страхових виплат збільшилась майже на 10 % (валових страхових виплат – на 7,2 %) і на кінець 2018 р. становила 36,1 % і 26,1 % відповідно.

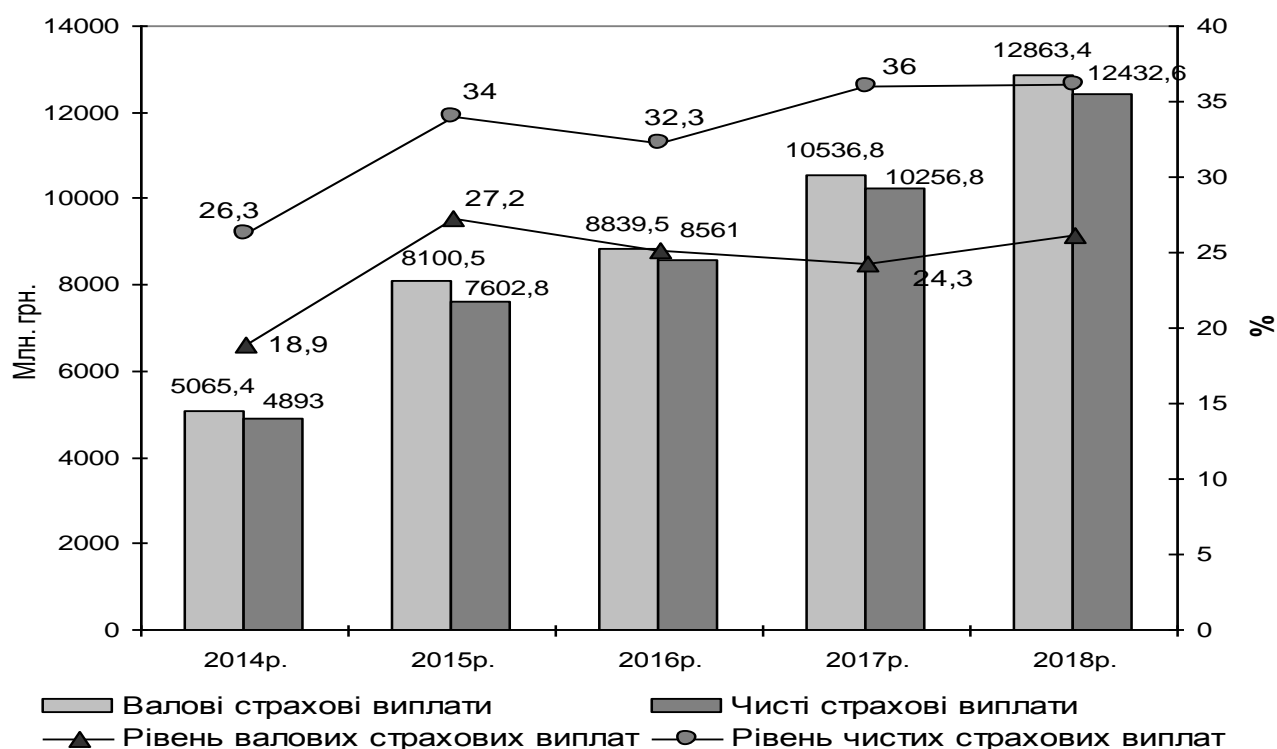

Рисунок 2.4 – Обсяги та рівень валових і чистих страхових виплат в Україні у 2014-2018 рр.*

*Примітка. Побудовано автором на основі офіційної звітності [42-45]

Проаналізуємо обсяги страхових виплат в Україні за видами страхування, що подано в табл. Д.1 додатку Д. Так, найвищий приріст у 2018 р. мали страхові виплати за страхуванням майна – їх обсяг зріс порівняно з 2017 р. у 5,4 рази, а порівняно з 2014 р. – у 8 разів (премії з даного виду страхування зросли удвічі). Доволі швидко динаміку демонструють страхові виплати за такими видами страхування, як: страхування вантажів і багажу – на 84,7 %, страхування від вогневих ризиків та ризиків стихійних явищ – 57 %. Порівняно невисокими темпами зростали страхові виплати за страхуванням життя, медичним страхуванням, автострахуванням й страхуванням медичних витрат – в межах 16-22 %; і лише за страхуванням фінансових ризиків страхові виплати зменшились на 15,7 % (рис. 2.5).

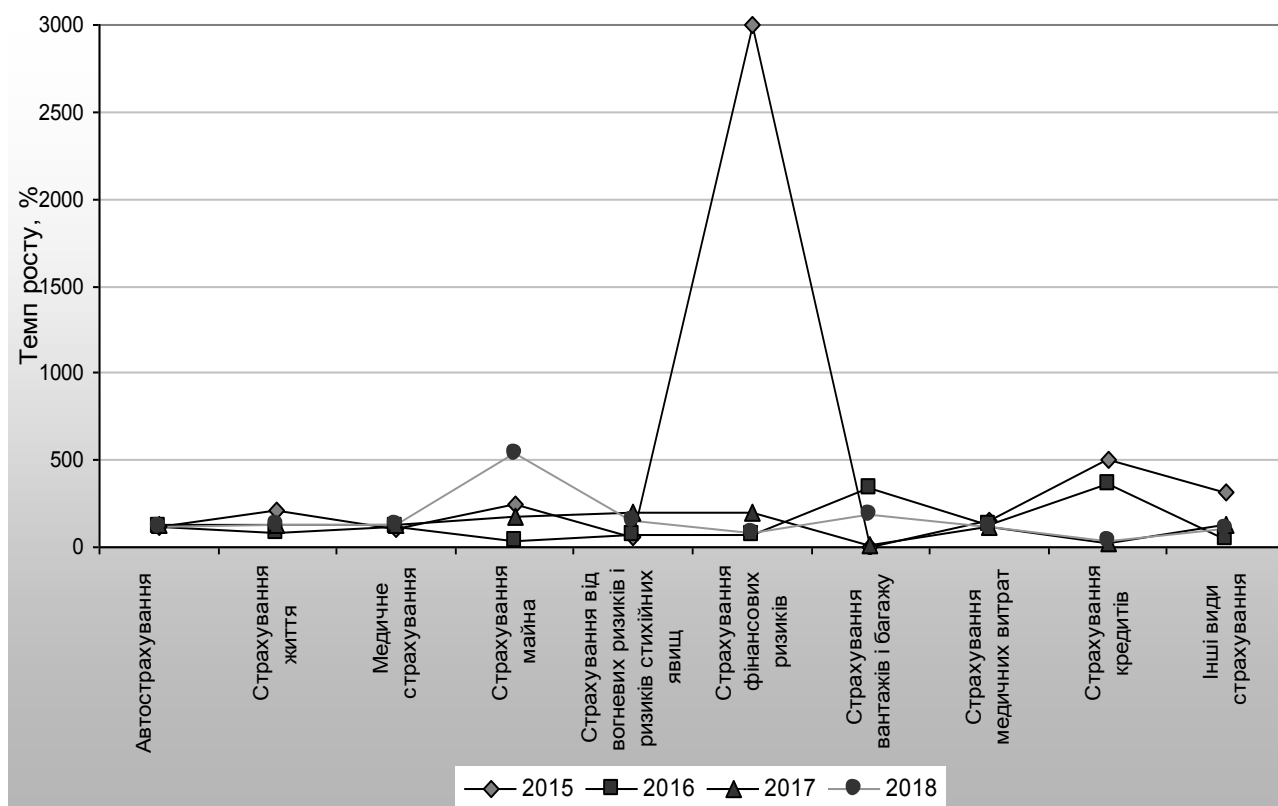

Рисунок 2.5 – Динаміка валових страхових виплат в Україні у 2014-2018 рр. за видами страхових послуг*

*Примітка. Побудовано автором на основі офіційної звітності [42-45]

Як видно з наведених у додатку Д.2 даних, у 2018 р. порівняно з 2014 р. суттєво зросли страхові виплати за страхуванням фінансових ризиків – у 33,4 рази, у 8 разів відбулося збільшення страхових виплат за страховими випадками в страхуванні майна. Страхові виплати з автострахування, страхування життя та страхування медичних витрат збільшились за досліджуваний період у 2-3 рази. Найнижчі темпи росту – на 30-36 % мали страхові виплати зі страхування кредитів і страхування від вогневих ризиків та ризиків стихійних явищ.

Аналізуючи структуру страхових виплат на ринку страхових послуг зазначимо, що більше половини усіх страхових виплат становлять виплати страхових компаній за добровільним майновим страхуванням, в межах 17-23 % становлять страхові виплати за недержавним обов'язковим страхуванням і добровільним особистим страхуванням; страхові виплати за страхуванням життя мають найменшу частку – близько 5-6 % (рис. 2.6).

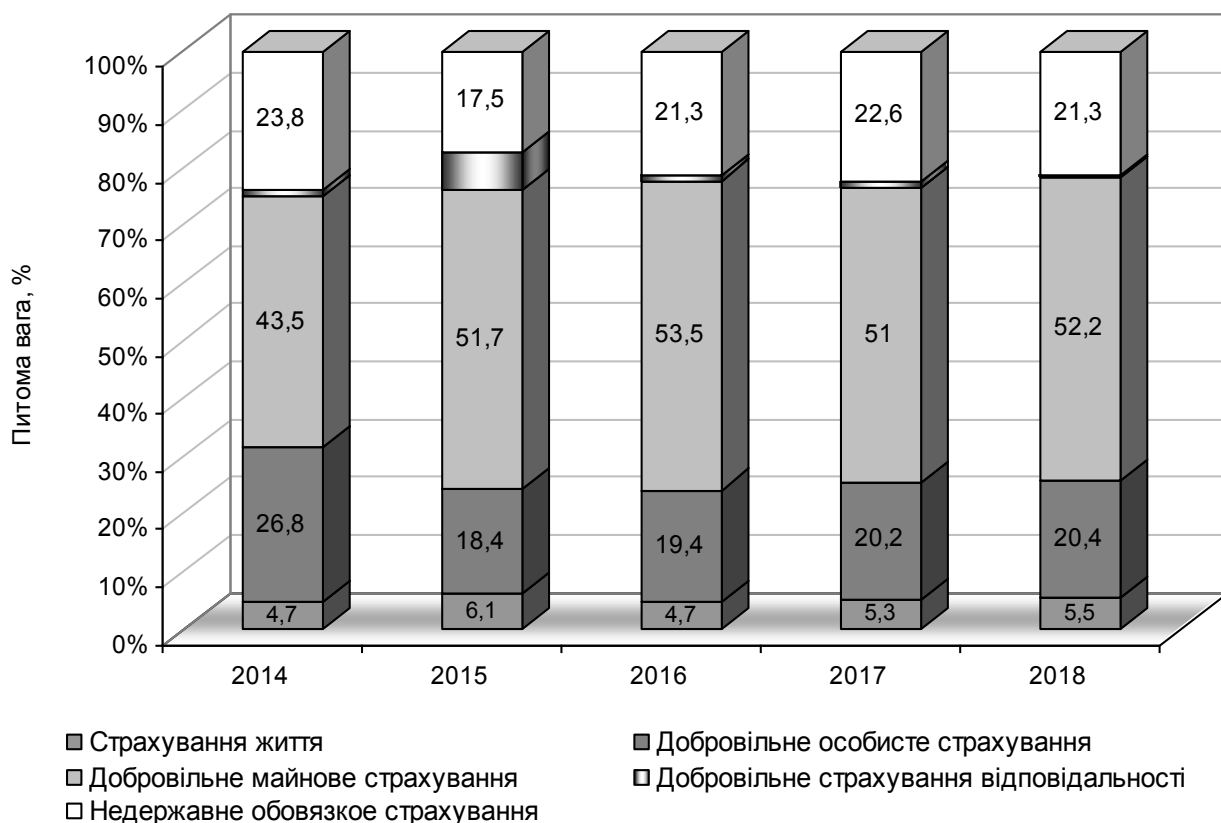

Рисунок 2.6 – Структура валових страхових виплат в Україні за видами страхування у 2014-2018 рр.*

*Примітка. Побудовано автором на основі офіційної звітності [42-45]

Результативність діяльності страхових компаній по відношенню до страхувальників можна оцінити за рівнем страхових виплат. Як свідчать наведені у табл. 2.2 дані, найвищу частоту страхових виплат має медичне страхування – 60 %, дещо нижчим є цей показник за автострахуванням – майже 45 % та страхуванням фінансових ризиків – 31 %. Найменша частота страхових виплат характерна для таких страхових послуг, як страхування вантажів та багажу – 4,2 %, страхування від вогневих ризиків та ризиків стихійних явищ – 5,8 %. Для порівняння, в цілому по ринку страхових послуг України рівень страхових виплат становить на кінець 2018 р. 26,1 %, що більше порівняно з 2017 р. на 1,8 %, а порівняно з 2014 р. – на 7,2 %, хоча порівняно з 2015 р. відбулося зниження даного показника – на 1,1%.

Таблиця 2.2. Рівень виплат страховими компаніями України в 2014-2018 рр. у розрізі страхових продуктів *, %

Види страхових послуг	Роки				
	2014	2015	2016	2017	2018
Автостраховання	43,80	40,5	41,7	47,1	44,9
Страховання життя	11,1	22,5	15,2	19,1	18,0
Медичне страхування	68,20	62,1	56,9	58,0	60,1
Страховання майна	5,5	12,5	3,6	5,1	22,1
Страховання від вогневих ризиків та ризиків стихійних явищ	8,4	5,6	3,2	4,6	5,8
Страховання фінансових ризиків	1,1	39,0	26,0	33,6	30,9
Страховання вантажів та багажу	-	3,3	8,9	1,4	4,2
Страховання медичних витрат	33,7	34,5	29,8	29,6	23,2
Страховання кредитів	8,8	86,8	207,5	71,6	7,0
Інші види страхування	28,1	58,7	24,9	22,9	20,3
Всього	18,9	27,2	25,1	24,3	26,1

*Примітка. Розраховано автором на основі офіційної звітності [42-45]

У порівнянні з високорозвинутими страховими ринками зарубіжних країн, де рівень страхових виплат сягає 75 % й страховики активно та вчасно розраховуються зі своїми зобов'язаннями зі страхувальниками, даний показник на вітчизняному ринку страхових послуг залишається ще на низькому рівні, а ступінь активності страховиків у здійсненні своєчасних і повних страхових виплат потребує нарощення. Цілком очевидно, що рівень страхових виплат формує імідж страхової компанії на ринку й визначає ступінь довіри до її страхових послуг з боку страхувальників.

Поряд із наведеною характеристикою структури та динаміки розвитку ринку страхових послуг відзначимо, що даний ринок розвивається та функціонує під впливом таких факторів: військові дії в країні, відсутність єдиної державної стратегії щодо розвитку ринку страхових послуг, нестабільність економічної ситуації в країні, низький рівень довіри до страховиків серед населення, зниження рівня доходів населення, низький рівень страхової культури та фінансової грамотності учасників страхового ринку, брак ліквідних фінансових інструментів для проведення ефективної політики інвестування коштів, низький рівень капіталізації вітчизняних страховиків, зволіканням із упровадженням обов'язкового медичного,

аграрного та пенсійного страхування за участю страховиків, зниження ліквідності фондового ринку тощо.

2.2. Місце СК «Перша» на ринку страхових послуг

Основні закономірності функціонування ринку страхових послуг України можна побачити ґрунтовно проаналізувавши фінансові показники діяльності окремої страхової компанії за головними видами страхових послуг.

Страхова компанія «Перша» є учасником ринку страхових послуг України з 2001 р., коли була створена у формі приватного акціонерного товариства. Сьогодні страхова компанія пропонує своїм клієнтам різноманітні види страхових послуг, на здійснення яких має 27 ліцензії Національної комісії з регулювання ринків фінансових послуг України. Зокрема, такі види [48]:

- особисте страхування: страхування медичних витрат, обов'язкове страхування водіїв і пасажирів від нещасних випадків на транспорті та ін.;

- майнове страхування: обов'язкове страхування відповідальності суб'єктів перевезення небезпечних вантажів на випадок настання негативних наслідків під час перевезення небезпечних вантажів, страхування житлових будинків, страхування квартир, добровільне страхування вантажів та ін.;

- страхування відповідальності: суб'єктів перевезення небезпечних вантажів на випадок настання негативних наслідків під час перевезення небезпечних вантажів, цивільної відповідальності за шкоду, на об'єктах підвищеної небезпеки, відповідальності за заподіяння шкоди третім особам при здійсненні митної процедури митного транзиту та ін.

Особливістю формування джерел фінансування діяльності страхової компанії полягають в необхідності формування страхових резервів, які є основою фінансової стійкості страховика та його платоспроможності. Через це їх склад та порядок формування визначені законодавством і є обов'язковими для всіх страховиків. Страхові резерви, сформовані за рахунок залучених коштів (страхових премій), мають виключно цільове призначення: вони протистоять зобов'язанням з відшкодування збитків і уособлюють ту частку ресурсів страхової компанії, яка за звичайних умов діяльності достатня для сплати страхового відшкодування за усіма укладеними договорами страхування.

Як видно з даних додатку Е, на кінець 2018 р. СК «Перша» створила страхові резерви в розмірі 498073 тис. грн., що на 58 % більше, ніж у 2017 р. й становить 75,8 % усіх фінансових ресурсів страховика; упродовж 2014-2018 рр. відбулося збільшення страхових резервів. Страхові резерви складаються з резервів належних виплат (збитків) страховика та резервів незароблених премій. Варто відмітити, що створені резерви належних виплат зросли за 2018 р. на 74,4 %, тоді як резерви незароблених премій збільшились на 29,1 %. Упродовж досліджуваного періоду відбулося збільшення даних видів страхових резервів СК «Перша»: вищі темпи росту демонстрували резерви належних виплат у 2015-2016 рр. та 2018 р., тоді як резерви незароблених премій в 2017 р. мали найвищу динаміку – 142,7 %.

Власний капітал становив 114857 тис. грн., що на 6,6 % більше, ніж у 2017 р. Розмір гарантійного фонду страховика складав 52905 тис. грн., що на 28,7 % більше, ніж у 2017 р., коли відбулося його зменшення порівняно з 2016 р. на 33,9 %. Різке зростання гарантійного фонду відбулося в 2015 р. за рахунок збільшення обсягів капіталу в 4,6 разів порівняно з 2014 р. Позитивним фактом є нарощення обсягів нерозподіленого прибутку страховика у звітному році порівняно з попереднім у 2 рази.

Як видно з вищевикладеного, на сьогодні страхова компанія має задовільний рівень покриття зобов'язань власним капіталом (31,03 %) і

достатній рівень ліквідності (59,79 %). Основними факторами підтвердження рейтингу фінансової стійкості є: приріст показників ділової активності, високий рівень виплат на тлі прибуткової роботи, достатні показники прибутковості, високий рівень ліквідності.

Місце страхової компанії на ринку страхових послуг можна оцінити за її ринковою позицією. Як видно з табл. Ж.1 додатку Ж, страховій компанії «Перша» вдалося покращити свою ринкову позицію на ринку страхових послуг України за досліджуваний період із значення відповідного коефіцієнта з 2,05 до 4,9 за рахунок посилення: ринкової позиції по сформованих резервах на 5 п. (7,23 – 2,1) та ринкової позиції по виручці від наданих послуг на 0,56 п. (2,56 – 2,0). Варто також відмітити зростання частки страхової компанії по сформованих страхових резервах з 0,63 % до 2,82 % за аналізовані роки.

Крім того, страхова компанія «Перша» змогла на 48 % забезпечити страхові резерви власним капіталом у 2016 р. і лише на 23 % у 2018 р. за рахунок зменшення обсягів власного капіталу та збільшення страхових резервів. Тоді як у 2015 р. даний показник сягнув 82 %. Відповідно маємо зменшення значення співвідношення власного та залученого капіталу страхової компанії з 0,30 у 2016 р. до 0,22 у 2018 р. (за 2017 р. – більше, як на половину). Збільшення значення показника резервного левереджа майже удвічі за досліджуваний період свідчить про посилення гнучкості в управлінні капіталом страхової компанії. Нарощення обсягів отриманих страхових премій у звітному році на 19 % (на 18 % у 2017 р.) зумовило зростання коефіцієнта навантаження та збільшення показника витривалості страхової компанії. Доволі позитивним фактом є зростання динаміки доходів від наданих страхових послуг, а також збільшення рівні рентабельності діяльності страхової компанії у 2017-2018 рр. (табл. Ж.2 додаток Ж). Хоча, варто звернути увагу, що ріст доходів від наданих послуг страховика в межах 10 % вважається експертами низьким рівнем. Тому доцільно звернути увагу

на можливості збільшення доходів від страхових послуг та оптимізації витрат.

Проведемо аналіз страхових премій та страхових виплат за кожним видом страхових послуг страхової компанії «Перша». Як видно з наведених у табл. 2.3 даних, обсяги надання страхових послуг страховою компанією «Перша» з обов'язкового страхування транспортних засобів від певних видів збитків (КАСКО) у досліджуваній період мають стійку тенденцію до зростання, як за отриманими страховими преміями, так і за здійсненими страховими виплатами. Так, у 2018 р. обсяги страхових премій збільшились порівняно з попереднім роком на 17637 тис. грн. (або на 66,4 %), а порівняно з 2014 р. – у 3,5 рази й становили на кінець періоду 44215 тис. грн.

Таблиця 2.3. Обсяги страхових премій та страхових виплат СК «Перша» з обов'язкового страхування транспортних засобів від певних видів збитків (КАСКО) у 2014-2018 рр.*

Роки	Страхові премії		Страхові виплати		Рівень страхових виплат, %
	Сума, тис. грн.	Частка ^{**} , %	Сума, тис. грн.	Частка ^{**} , %	
2014	12137	0,40	6880	0,44	56,7
2015	14682	0,41	6782	0,39	46,2
2016	20189	0,48	13398	0,68	66,4
2017	26578	0,54	14980	0,6	56,4
2018	44215	0,72	19968	0,65	45,1

*Примітка. Складено автором на основі офіційних даних [50].

**Визначено щодо обсягу страхових премій рейтингової групи страхових компаній [50].

Обсяги страхових виплат за даним видом страхових послуг збільшились у 2018 р. порівняно з 2017 р. на 4988 тис. грн. (або на 33,3 %), а порівняно з 2014 р. – у 3 рази й становили на кінець року 19968 тис. грн. Варто відмітити також збільшення рівня страхових виплат за даним видом страхових послуг у 2015-2016 рр. – на 20,2 % та його зниження у 2018 р. до 45,1 %. Частка СК «Перша» у рейтинговій групі страхових компаній України за даним видом страхування є дуже малою – не досягає й 1% (див. табл. 2.3).

Проаналізуємо наступний перспективний вид страхових послуг, які пропонує дана страхова компанія – страхування відповідальності автовласників (ОСАГО). Як видно з наведених у табл. 2.4 даних, СК «Перша» активно надає страхові послуги з обов’язкового страхування відповідальності автовласників (ОСАГО). Так, на кінець 2018 р. обсяг страхових премій, отриманих від даного виду страхування становив 76793 тис. грн., що в 1,6 разів більше, ніж у попередньому році, а порівняно з 2014 р. – в 3,6 рази. Обсяги страхових виплат з цього виду страхування теж збільшились з 10768 тис. грн. у 2014 р. до 43538 тис. грн. у 2018 р. Доволі високим є рівень страхових виплат – 59,1 % на кінець звітнього року.

Таблиця 2.4. Обсяги страхових премій та страхових виплат СК «Перша» від обов’язкового страхування відповідальності автовласників (ОСАГО) у 2014-2018 рр.*

Роки	Страхові премії		Страхові виплати		Рівень страхових виплат, %
	Сума, тис. грн.	Частка ^{**} , %	Сума, тис.грн.	Частка ^{**} , %	
2014	21171	0,9	10768	1,2	50,4
2015	21829	0,8	11139	1,1	51,0
2016	24595	0,7	13517	1,0	55,0
2017	47294	1,4	20695	1,2	43,8
2018	76793	1,8	43538	2,2	59,1

*Примітка. Складено автором на основі офіційних даних [50]

**Визначено відносно обсягу страхових премій рейтингової групи страхових компаній [50]

Проаналізуємо послуги добровільного страхування майна (табл. 2.5). Обсяги страхових премій за добровільним страхуванням відповідальності власників наземного транспорту (ДСАГО) збільшились за досліджуваний період майже у 7 разів і на кінець 2018 р. становили 84239 тис. грн., а обсяги страхових виплат зросли у 5 разів і становили 10265 тис. грн. Рівень виплат за даним видом страхових послуг знизився до 12,2 %. Взагалі варто відмітити, що за цим видом страхових послуг СК «Перша» займає лідируючу позицію в рейтингу найбільших страхових компаній, які надають страхувальникам таку послугу.

Таблиця 2.5. Обсяги страхових премій та страхових виплат СК «Перша» від добровільного страхування відповідальності власників наземного транспорту (ДСАГО) у 2014-2018 рр.*

Роки	Страхові премії		Страхові виплати		Рівень страхових виплат, %
	Сума, тис. грн.	Частка **, %	Сума, тис. грн.	Частка **, %	
2014	16784	17,7	2670	13,9	15,9
2015	53440	26,8	2919	9,9	5,6
2016	35183	18,1	3221	6,6	9,2
2017	47847	17,0	8965	13,7	18,7
2018	84239	23,8	10265	16,9	12,2

*Примітка. Складено автором на основі офіційних даних [50].

**Визначено відносно обсягу страхових премій рейтингової групи страхових компаній [50].

Наступним видом страхових послуг, які надаються досліджуваним страховиком є обов'язкове страхування цивільно-правової відповідальності власників наземних транспортних засобів на території країн-членів міжнародної системи автомобільного страхування «Зелена Картка», яке гарантує покриття витрат, що виникли внаслідок завдання власником транспортного засобу шкоди майну, життю або здоров'ю третіх осіб. У разі виїзду власника транспортного засобу за межі України. Надання такого виду страхової послуги засвідчується відповідним страховим сертифікатом (полісом) «Зелена картка». Як видно з даних табл. 2.6, частка СК «Перша» за даним видом страхових послуг у загальній кількості страховиків за страховими преміями сягає 16-17 %, а за страховими виплатами – 15-18 %.

Варто відмітити, що СК «Перша» в рейтингу страховиків за обов'язковим страхуванням «Зелена карта» утримує другу позицію. Відповідно й обсяги страхових премій, отриманих від страхувальників сягають 248071 тис. грн. на кінець 2018 р., що у 2,5 рази більше, ніж у 2014 р. Обсяги страхових виплат страхувальникам за страховими випадками становлять 98244 тис. грн. на кінець звітного періоду, що більше, ніж в 4 рази страхових виплат, здійснених у 2014 р. Рівень страхових виплат також

збільшився, але не такими високими темпами (з 27,2 % у 2014 р. до 39,6 % у 2018 р.).

Таблиця 2.6. Обсяги страхових премій та страхових виплат СК «Перша» від обов'язкового страхування цивільно-правової відповідальності власників наземних транспортних засобів на території країн-членів міжнародної системи автомобільного страхування «Зелена Картка» у 2014-2018 рр.*

Роки	Страхові премії		Страхові виплати		Рівень страхових виплат, %
	Сума, тис. грн.	Частка **, %	Сума, тис. грн.	Частка **, %	
2014	97328	17,5	26432	15,5	27,2
2015	171919	43,3	43485	18,8	25,3
2016	212635	17,6	72949	18,6	34,3
2017	230396	17,7	82568	17,3	35,8
2018	248071	16,5	98244	18,8	39,6

*Примітка. Складено автором на основі офіційних даних [50].

**Визначено відносно обсягу страхових премій рейтингової групи страхових компаній [50].

СК «Перша» здійснює також добровільне страхування майна від вогню та стихійних лих. Як видно з наведених у табл. 2.7 даних, питома вага страхових виплат досліджуваного страховика в загальній кількості є незначною – не досягає й 1 %, тому й рівень виплат теж низький – 1-1,3 %.

Таблиця 2.7. Обсяги страхових премій та страхових виплат СК «Перша» від добровільного страхування майна від вогню та стихійних лих у 2014-2018 рр.

Роки	Страхові премії		Страхові виплати		Рівень страхових виплат, %
	Сума, тис. грн.	Частка **, %	Сума, тис. грн.	Частка **, %	
2014	1044	0,1	12	0,01	1,2
2015	1314	0,1	-	-	-
2016	1685	0,1	19,0	0,03	1,1
2017	2228	0,1	29,0	0,02	1,3
2018	-	-	-	-	-

*Примітка. Складено автором на основі офіційних даних [50].

**Визначено відносно обсягу страхових премій рейтингової групи страхових компаній [50].

Проаналізуємо ще один вид страхових послуг, що пропонує дана страхова компанія на ринку страхових послуг – добровільне страхування

туристів (табл. 2.8). Обсяги страхових премій та страхових виплат досліджуваної послуги зросли у 2014-2018 рр. у 2,3 рази та 2,5 рази відповідно. Рівень страхових виплат у разі настання страхових випадків за цим видом страхування є доволі високим: майже 44 % у 2018 р. і 55,5 % у 2016 р. (див. табл. 2.8).

Таблиця 2.8. Обсяги страхових премій та страхових виплат СК «Перша» від добровільного страхування туристів (медичні витрати) у 2014-2018 рр.

Роки	Страхові премії		Страхові виплати		Рівень страхових виплат, %
	Сума, тис. грн.	Частка **, %	Сума, тис. грн.	Частка **, %	
2014	13050	5,4	4074	4,6	31,2
2015	16792	3,8	8305	5,2	49,5
2016	22821	3,8	12666	6,7	55,5
2017	24458	3,1	10358	4,2	42,3
2018	29759	3,0	10348	3,5	43,7

*Примітка. Складено автором на основі офіційних даних [50]

**Визначено відносно обсягу страхових премій рейтингової групи страхових компаній [50].

Аналізуючи структуру страхових послуг СК «Перша» за отриманими страховими преміями (рис. 2.7) варто відмітити, що найбільшу питому вагу займають страхові премії із послуг «Зелена Картка» – 48,4 %, що на 17 % менше, ніж у попередньому році (рис. 3.1 додаток 3).

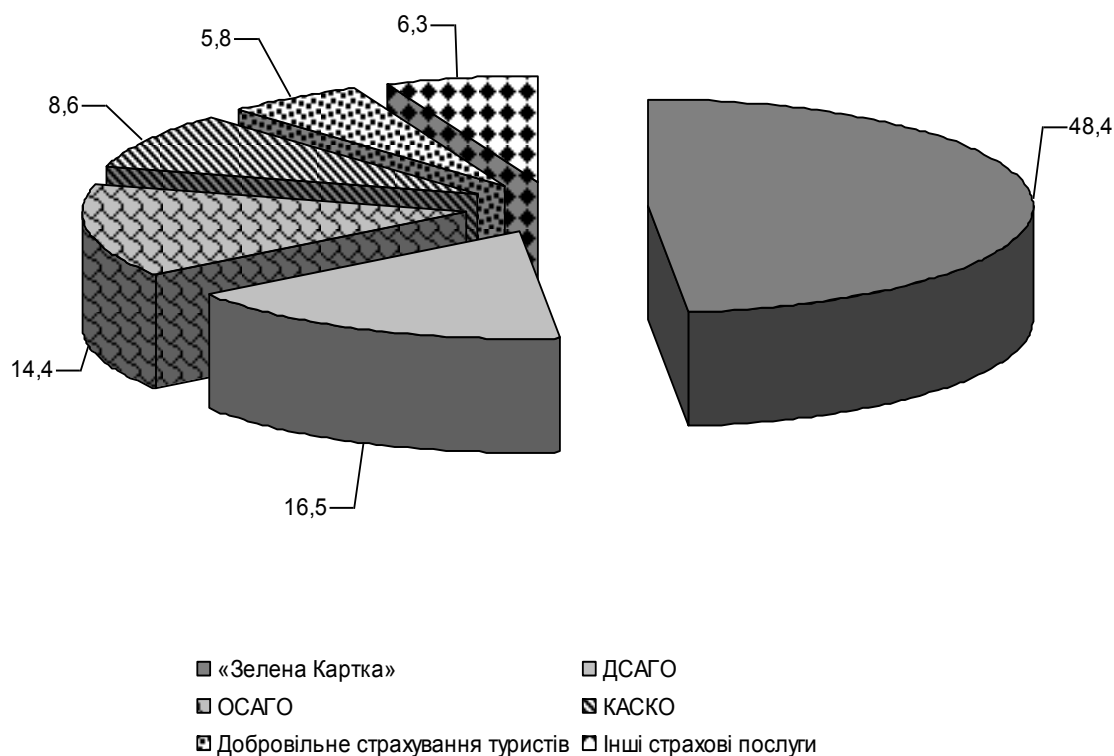

Рисунок 2.7 – Структура страхових послуг СК «Перша» за отриманими преміями станом на кінець 2018 р.*

*Примітка. Побудовано автором на основі власних розрахунків

В межах 14,4 % та 16,5 % складає питома вага страхових премій за страховими продуктами ДСАГО та ОСАГО відповідно; решта видів страхування мають питому вагу до 10 %.

Як видно з рис. 2.8, більше половини здійснених СК «Перша» страхових виплат у 2018 р. припадало на страхові послуги «Зелена Картка» – 52,7%, що майже на 7 % менше, ніж на кінець 2017 р. (рис. 3.2. додаток 3). Удвічі менша частка страхових виплат за страховою послугою ОСАГО (23,4 %), але порівняно з часткою у 2017 р. – більша на 8,4 %. Питома вага страхових виплат за страховим продуктом КАСКО майже незмінна у 2017 р. та 2018 р. – близько 11 %. Частка решти видів страхування є меншою 10 % (див. рис. 3.2 додатка 3).

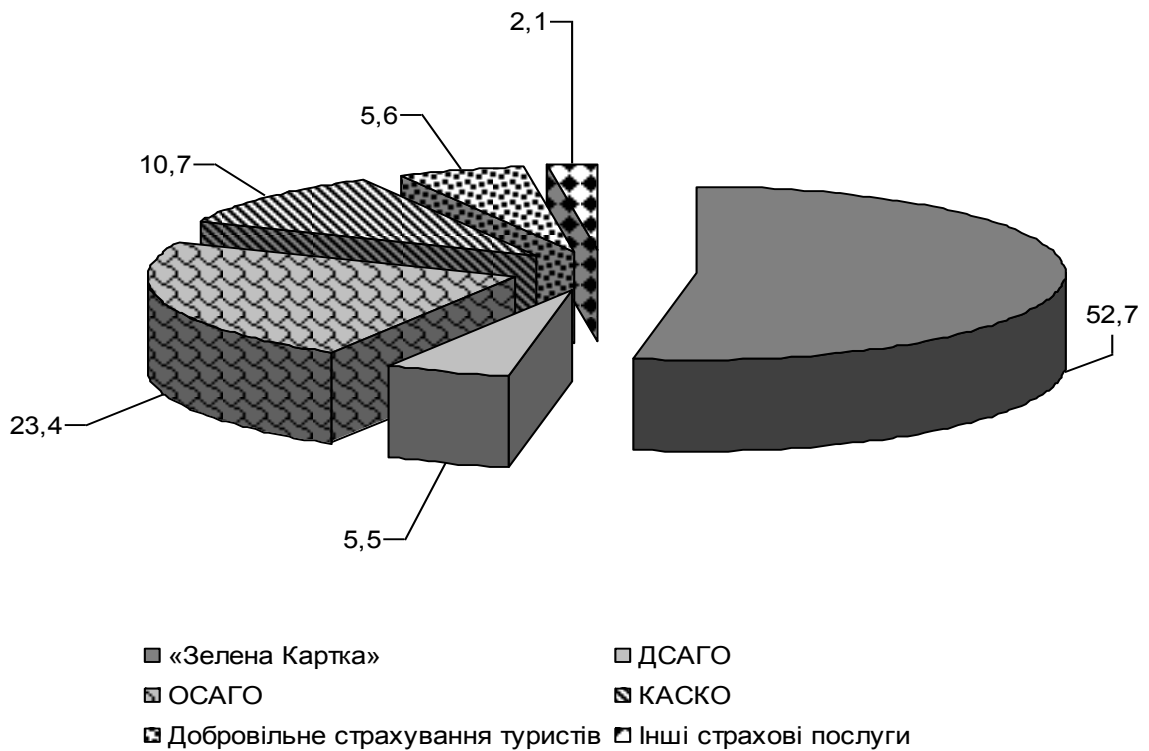

Рисунок 2.8 - Структура страхових послуг СК «Перша» за здійсненими страховими виплатами станом на кінець 2018 р.*

*Примітка. Побудовано автором на основі власних розрахунків

Отже, СК «Перша» спеціалізується на наданні таких страхових послуг, як: добровільне страхування відповідальності власників наземного транспорту (ДСАГО), обов'язкове страхування цивільно-правової відповідальності власників наземних транспортних засобів на території країн-членів міжнародної системи автомобільного страхування «Зелена Картка», при цьому подальшого вдосконалення та проникнення на ринок потребують страхові послуги з обов'язкового страхування транспортних засобів від певних видів збитків (КАСКО), обов'язкового страхування відповідальності автовласників (ОСАГО), майнове, медичне страхування та агрострахування. Головним інструментом для досягнення означених цілей на сьогодні для СК «Перша» є розвиток нових видів добровільного страхування.

РОЗДІЛ 3

ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ РИНКУ СТРАХОВИХ ПОСЛУГ В УКРАЇНІ

3.1. Шляхи вдосконалення розвитку ринку страхових послуг

Ринок страхових послуг є невіддільною складовою фінансової системи будь-якої країни, на якому об'єктом купівлі-продажу виступає страховий захист як послуга, на яку формується попит та пропозиція між страховиком і страхувальником. Порівняно з країнами Європи страховий ринок України знаходиться на суттєво нижчому рівні розвитку, характеризується недостатньою капіталізацією і фінансовою стійкістю страхових компаній, незбалансованістю розвитку окремих видів страхування, низькою зацікавленістю населення у страхових послугах.

Адаптація вітчизняного ринку страхових послуг до змін у динамічному фінансового середовищі потребує активного впровадження інноваційних технологій в організацію страхової діяльності, що сприятиме підвищенню якості страхового захисту застрахованих осіб, стимулюванню впровадження нових видів страхових послуг і страхових технологій, урізноманітненню спектру страхових послуг, удосконаленню форм і методів страхового нагляду тощо. Крім того, застосування страховиками інновацій є необхідним аспектом їх ефективного розвитку, тому вивчення синтезу саме інноваційних та традиційного видів страхування є особливо необхідним сьогодні. Відтак, вважаємо за необхідне розглянути один із найперспективніших шляхів удосконалення ринку страхових послуг – запровадження інноваційних технологій у наданні страхових послуг.

Сучасні технології дають можливість відмовитися від послуг страхових посередників, знизити вартість поліса і кардинально змінити підхід до обслуговування клієнтів. Трендом розвитку страхової індустрії стає широке розповсюдження цифрових сервісів, штучного інтелекту, соціальних,

хмарних і блокчейн технологій. Основними трендами, що спричиняють необхідність інноваційних трансформацій на ринку страхових послуг, є [1]:

- бурхливі макроекономічні умови;
- зміни в регулюванні страхової діяльності, зокрема міжнародна фінансова звітність, директива Solvency II (є нормативним актом ЄС та встановлює всеосяжні вимоги до процесів регулювання діяльності страховиків і страхових груп), систематичні зміни назв фінансових установ;
- значні зміни, представлені новими технологіями, наявністю нетрадиційних конкурентів та нових учасників ринку (наприклад, робото-консультанти);
- посилення глобалізації фінансового ринку;
- низька маржа, зростання поточних витрат страхових послуг;
- посилення реструктуризації та діяльності зі злиття та поглинання страхових компаній;
- посилення конкуренції за дефіцит талановитих спеціалістів, особливо актуаріїв, вищих фінансових професіоналів та консультантів у сфері ризиків.

Цілком очевидно, що необхідна конвергенція між наявними та інноваційними страховими технологіями базується на таких чинниках [12]:

- цифрове поширення: найбільший відсоток компаній InsurTech прагне змінити розподіл впливу на ринку страхових послуг. Це означає, що транзакції та інформація повинні проходити між усіма системами, даними та страховими фахівцями, які залучені в основні галузі страхового бізнесу;
- зв'язок із життям чи здоров'ям: нові продукти й послуги, засновані на мобільних рішеннях, що сприяють розвитку страхування життя та здоров'я. Велика кількість інформації, зібраної в реальному часі про діяльність людини стосовно здоров'я, має спрямовуватись у внутрішні системи страховика для управління, аналізу та дій;

- нові технології у виплатах: дрони, доповнена реальність, штучний інтелект та інші технології вже застосовуються для оброблення претензій задля підвищення ефективності роботи страховиків. Нові робочі процеси будуть розвиватися, тому страховики повинні інтегруватися зі вже наявним програмним забезпеченням.

Починаючи з 2017 р. в страхових компаніях було запущено багато нових стартапів із залученням інвестицій на основі використання комбінації нових технологій, таких як IOT, Blockchain, Cognitive, Gamification, Chatbot, Enabled і VirtualReality, що дозволило зменшити операційні витрати, відмовитися від послуг страхових посередників, знизити вартість поліса, змінити підхід до обслуговування клієнтів.

Як відзначають автори дослідження “TheCurrentInsurTechLandscape”, у 2019 році основною тенденцією буде здатність традиційних страхових компаній та нових гравців вести переговори та знаходити шляхи взаємодії. Вчені вважають, що InsurTech у майбутньому буде поєднуватися з традиційним страхуванням, тобто вони повинні інтегрувати свої технологічні рішення із системами, даними та потоками робочих процесів, які сьогодні існують у страхових компаніях [65].

Фірми InsurTech можуть бути цифровими агентами чи посередниками, новими гравцями в системі вимог, учасниками розумних рішень чи постачальників цифрових даних та аналітики. Вони можуть запропонувати нові рішення для підвищення операційної ефективності або покращення досвіду клієнтів. Однак, незважаючи на конкретну спрямованість компанії InsurTech, мало хто може працювати в автономному режимі. Фактично це означає, що InsurTech та MatureTech (традиційні технології) повинні працювати разом, щоби забезпечити перетворення страхової галузі [64].

Зауважимо, що всі InsurTech та супутні проекти працюють в декількох категоріях:

- майданчики-агрегатори, які допомагають порівнювати різні страхові компанії та поліси;
- діджитал-брокери;
- сервіси, які пропонують страховку як додаткові послуги (перехресні продажі);
- IT-рішення, що збирають дані за допомогою розумних пристроїв;
- peer-to-peer-сервіси, де клієнт може впливати на послуги;
- сервіси, засновані на аналізі великих даних;
- діджитал-страховики, що пропонують онлайн-поліси;
- страхування за запитом (на короткий період).

Бізнес-моделі компаній InsurTech-екосистеми

діляться на три сектори (залежно від вибраної бізнес-моделі) [63]:

- дистриб'ютори, які оптимізують та спрощують страховий процес;
- компанії, які беруть на себе ризики та виплачують клієнту кошти, якщо настає страховий випадок;
- технологічні рішення, які змінюють ринок страхування.

Ці важливі рішення мають гнучкість для підтримки конвергенції InsurTech і MatureTech з плином часу та інтеграції систем, що дають змогу страховикам знаходити важливу інформацію, якої вони потребують в найшвидші терміни. Згідно з даними консалтингової компанії “Accenture” (Ірландія), глобальні інвестиції у страхову індустрію (InsurTech) істотно збільшились у 2018 р., лідером за темпами розвитку є Європа. У 2018 р. кількість угод у сфері страхових технологій зросла на 39 %, а загальна їх вартість підвищилась на 32 %, тобто до 2,3 млрд. дол. [65]. Це означає збільшення фінансування на 45 % протягом останніх п'яти років, причому суттєвою є підтримка з боку промислових компаній, таких як “АХА”, що вже інвестувала в близько 20 страхових компаній [21].

Традиційно страховики встановлюють премії, оцінюючи ризик на основі заяв, зроблених у минулому. Сьогодні інноваційні страхові компанії можуть віддалено виявляти ризики, класифікувати об'єкти щодо ризику, а також постійно контролювати ризики в найкоротші періоди часу. У 2019 р. місією InsurTech є підключення даних реального часу до страхових полісів. Більш детально перелік 10 фірм InsurTech, які змінюють страхову промисловість, подано в додатку К.

Щодо страхового ринку України, то він має певні перешкоди у застосуванні нових технологій, такі як політична нестабільність у країні, низька грамотність населення та недовіра до страхової галузі, слабкі зовнішньоекономічні зв'язки України у страховій сфері з іншими країнами, проблема забезпечення гарантованого вкладення грошей, криза ліквідності банківської системи. Однак деякі компанії, незважаючи на низку проблем, все ж таки шукають шляхи впровадження інновацій у свою діяльність [21].

Для України характерна поява страхових стартапів. Передумовою до розвитку електронного страхування є проект Закону України Про внесення змін до деяких законів України щодо викладення Закону України «Про страхування» [19] у новій редакції передбачено можливість укладення договору страхування у формі електронного документу, що значно розширює можливості електронної комерції страхового бізнесу в Україні. Прикладом є програмний продукт EWA.

Для українського ринку страхових послуг активне впровадження інноваційних технологій у страхування обіцяє безліч переваг. Відсутність капітальних інвестицій на розробку або придбання, а також впровадження системи, відсутність витрат, пов'язаних з інфраструктурою: сервера, мережа, супровід і розвиток, безпеку. Модель ціноутворення, побудована за принципом Pay-as-you-go, коли плата за використання платформи стягується в залежності від навантаження, яку створює користувач на неї. Також в EWA будуються конструктори і

калькулятори для КАСКО. До найбільш інноваційних продуктів у галузі майнового страхування в світі належать: «Pay-as-you-drive», GreenMaker, VanishingCoverage, No-Show Coverag, HoosierDaddyPolicy [21].

Також перспективною з точки зору інноваційності є послуга P2P страхування, яка передбачає можливість для тих клієнтів, які бажають застрахуватися, об'єднатися в схожі групи по ряду ознак і сформувати загальний страховий фонд з якого і будуть відбуватися виплати при настанні страхових випадків. P2P страхові майданчики заробляють на комісії, яку беруть за свої послуги. Привабливість послуги для клієнта забезпечується можливістю повернути частину коштів, які призначаються для виплат за страховими випадками. Чим менше відбувається страхових випадків, тим більше грошей може повернути клієнт P2P сервісу (до 80% від вартості страхового полісу). «Активована за запитом» страховка дозволяє активувати страховку коли вона вам необхідна, платите ви тільки за період активної дії страхового полісу [13]. Подібна послуга дозволяє активувати страхування від нещасного випадку саме тоді, коли ви відправляєтеся в туристичний похід, а КАСКО в період активного використання авто.

В Україні є величезне поле для розвитку не тільки прямого страхування, але й додаткових сервісів і послуг для автомобілістів, які виходять за рамки стандартного КАСКО. Водії в Україні не сприймають КАСКО як елемент захисту і спокою. Вони вважають, що страхування авто – складний, дорогий і ненадійний механізм. А значить, зростання популярності продуктів і сервісів, які стануть альтернативою КАСКО, неминучий.

Відтак перспективним напрямком розвитку ринку страхових послуг в Україні є запровадження інноваційних технологій у наданні страхових послуг. Страховій компанії «Перша» як учаснику ринку страхових послуг рекомендуємо докласти максимум зусиль для посилення страхової грамотності населення, а також тісно співпрацювати з успішними InsurTechкомпаніями, що функціонують у світі та орієнтуватися на їхній передовий досвід.

Усучасному динамічному середовищі страховики повинні швидко реагувати на зміни таким чином [14]:

- перехід від короткострокових договірних відносин до довгострокових відносин співробітництва;

- визначення їх ролі в майбутніх екосистемах шляхом оцінювання ролі нових технологій, таких як блокчейн, визначення їх сильних сторін, співпраця з фірмами, які можуть допомогти створити інтегрований досвід для клієнтів;

- посилення аналітики та вивчення монетизації даних (страховики повинні поліпшити свої передові аналітичні та прогностичні можливості, що може забезпечити динамічне ціноутворення, зниження ризиків та інновації продукту);

- пошук нових джерел нестрахового доходу (щоб створити цінність в будь-якій екосистемі, страховики повинні прагнути пропонувати супутні послуги, крім страхування).

Характерною особливістю українського страхового ринку є, по-перше, низький рівень платоспроможного попиту на страхові послуги. Через низький рівень доходів населення не може дозволити собі придбання нових страхових полісів, адже значну частину коштів люди витрачають на забезпечення своїх першочергових потреб, і грошей для заощаджень залишається недостатньо. На купівельну спроможність громадян впливає й фінансово-економічна ситуація в країні, особливістю якої є постійне зростання інфляції. Однак, кожна проблема має своє рішення. Для зростання попиту на страхові продукти та підвищення платоспроможності страхувальників ми пропонуємо акцентувати увагу на розробці спеціальних доступних програм, зокрема, експрес-програм, що виділяються простотою здійснення виплат, високою оперативністю та нижчою вартістю полісу.

Отже, використання технічних та інноваційних досягнень у наданні страхових послуг страховиками є важливим способом удосконалення розвитку ринку страхових послуг. З огляду на це, вітчизняні страхові компанії мають

співпрацювати з успішними InsurTech-компаніями, які функціонують у світі, та спиратись на їх передовий досвід. Успіх страхування в майбутньому буде все більше залежати від розумних партнерських відносин традиційних страховиків з компаніями InsurTech. Наявність сучасної цифрової страхової платформи означає необхідність прийняття ефективних, адекватних технологічних рішень для збирання, маршрутизації, створення, доставки, аналізу цифрового контенту в розрізі страхових послуг та управлінням.

3.2. Прогнозування розвитку ринку страхових послуг

Ринкові перетворення в економіці України кардинально змінили роль і місце ринку страхових послуг в системі сучасних фінансових відносин. На сьогодні вітчизняний ринок страхових послуг залишається ще недостатньо розвиненим: зберігається значний дисбаланс між ризиковими видами страхування й страхуванням життя, незначною залишається частка страхових премій у ВВП порівняно з розвиненими країнами. Тому моделювання й прогнозування розвитку даного ринку є особливо необхідним. Але зауважимо, що за наявності нестабільного політичного і фінансового середовища в Україні прогнозування буде якісним лише на короткостроковий період. За таких умов необхідно визначити можливості позитивних зрушень у розвитку ринку страхових послуг України.

Виявивши загальні тенденції розвитку ринку страхових послуг України, для оцінки перспектив та прийняття ефективних управлінських рішень виконаємо моделювання та прогнозування основних показників розвитку ринку страхових послуг (активів, страхових резервів, страхових премій та виплат, кількості страховиків).

Оскільки ми досліджуємо зміну результативних показників (наприклад, активи, страхові резерви) в динаміці, то побудуємо однофакторні динамічні моделі за відповідних значень достовірної апроксимації (R^2) на основі використання статистично-математичного модуля програми Excel. Як відомо, коефіцієнт кореляції (R) показує щільність зв'язку між факторним і результативним показником, а R^2 - коефіцієнт детермінації, який визначає частку вхідних статистичних даних, які описані побудованою моделлю [35]. Для усунення автокореляції в моделях було додатково включено фактор часу.

Прийняття рішення про адекватність отриманих динамічних моделей до статистичних даних зроблено нами на основі проведеної перевірки моделей на статистичну значущість із використанням F-критерія Фішера для оцінки коефіцієнта кореляції й t-критерія Стьюдента для оцінки коефіцієнтів

рівнянь. Так, по F-критерію Фішера визначаємо статистичну значущість коефіцієнта кореляції: якщо розрахункове значення менше від критичного, то коефіцієнт кореляції статистично незначущий. За t-критерієм Стьюдента перевіряємо статистичну значущість коефіцієнтів рівняння: якщо розрахункове значення менше від критичного, коефіцієнт регресії статистично незначущий [47]. Критичні значення статистики для ймовірності 0,95 та обраного числа даних наступні: F - критерій Фішера: $F(5;1) = 6,81$; t - критерій Стьюдента: $t_{(5;1)} = 2,776$.

В результаті здійсненого нами моделювання одержано динамічні моделі, які виявилися статистично значущими (табл. 3.1).

Таблиця 3.1. Динамічні моделі основних показників функціонування ринку страхових послуг України *

Показники	Математична залежність: Y – результативний показник, млн. грн.; t – період часу, рік; R – коефіцієнт кореляції	Коефіцієнти моделі	Критерій Стьюдента (t)	Критерій Фішера (F)
Кількість страхових компаній	$y = 406,3 - 26,9t$, $R = 0,9857$	a ₀	12,5434	50,5903
		a ₁	3,7820	*
Активи	$y = 2660,6t^2 - 17652t + 85277$, $R = 0,9997$	a ₀	209,992	1779,66771
		a ₁	-57,038	*
		a ₂	52,576	
Валові страхові премії	$y = 19225,72 + 5889,62t$, $R = 0,9942$	a ₀	11,078	126,256
		a ₁	11,256	*
Валові страхові виплати	$y = 3671,43 + 1803,23t$, $R = 0,9921$	a ₀	5,905	92,528
		a ₁	9,619	*
Страхові резерви	$y = 12961,21 + 2678,33t$ $R = 0,9962$	a ₀	20,534	*
		a ₁	14,073	198,055

*Примітка. Розраховано автором на основі офіційної статистичної звітності [42-45].

Як видно з табл. 3.1, отримані динамічні моделі адекватні статистичним даним. Тому на базі цих моделей можна будувати прогноз. Так, побудоване рівняння динаміки кількості страхових компаній на ринку страхових послуг України показує, що щорічно число страхових компаній зменшується в середньому на 27 одиниць. Модель активів страховиків описується параболічною залежністю з додатнім коефіцієнтом при t^2 ; станом

на кінець 2018 р. динамічні зміни активів характеризуються зростаючою віткою параболи (додаток Л). В середньому за рік активи страхових компаній зростають на 2660 млн. грн. Модель валових страхових премій засвідчує щорічне зростання їх обсягів в середньому на 5889,62 млн. грн. Динаміка валових страхових виплат у часі описується прямолінійною залежністю й засвідчує щорічне зростання їх обсягів у середньому на 1803,23 млн. грн. Зміна в часі обсягів страхових резервів показує щорічне зростання їх обсягів у середньому на 2678,33 млн. грн. за умови прямолінійної залежності.

Доведена адекватність побудованих динамічних моделей статистичним даним дає нам право здійснити прогнозування обсягів досліджуваних показників розвитку ринку страхових послуг на найближчі три роки на основі обчислення точкового прогнозу – шляхом підстановки в модель значення прогнозованого періоду й розрахунку довірчого інтервалу прогнозу. Довірчий інтервал прогнозу визначають за формулою [51]:

$$\Delta_y = t_p \cdot \hat{\sigma} \cdot \sqrt{\frac{1}{n} + \frac{(x_p - \bar{x})^2}{\sum (x_i - \bar{x})^2}}, \quad (3.1)$$

де $t_p = 3,182$; $\hat{\sigma}^2$ - залишкова дисперсія регресії; n - кількість спостережень; $x_i - x_p$ - прогнозний період.

Тоді межі прогнозних значень будуть визначатися так [51]:

$$y_p - \Delta_y \leq y_n \leq y_p + \Delta_y, \quad (3.2)$$

Прогнозне значення досліджуваного показника буде обчислюватися

$$\text{так: } Y^{np} = Y \pm \Delta_y, \quad (3.3)$$

Результати прогнозування представлені в табл. 3.2. Як видно з наведених даних, кількість страхових компаній на ринку страхових послуг України в найближчі три роки буде зменшуватися, обсяги активів будуть зростати в результаті збільшення як валових страхових премій, так і валових страхових виплат. Так, наприклад, у 2020 р. планується отримати валових страхових премій на суму 66342,7 млн. грн., сплатити валових страхових

виплат на суму 16294 млн. грн., а обсяги активів страхових компаній досягнуть 92082,2 млн. грн. при кількості страховиків 218 од. Порівнюючи одержані прогнози значення розвитку ринку страхових послуг з фактичними значеннями на кінець 2018 р., варто відмітити їх зростання за умови відсутності кризових явищ.

Таблиця 3.2. Прогнозування основних показників розвитку ринку страхових послуг України*

Показники	Динамічна модель прогнозування	Рівень достовірності, R^2	Точковий проноз, млн. грн.	Довірчий інтервал, млн. грн. (Δ_y)	Прогнозне значення, млн. грн. ($y^{пр}$)
Кількість страхових компаній	$y = 406,3 - 26,9t$,	$R^2 = 0,9716$	244,9	74,18	$244,9 \pm 74,18$
			218	97,77	$218 \pm 97,77$
			191,1	121,54	$191,1 \pm 121,54$
Активи	$y = 2660,6t^2 - 17652t + 85277$	$R^2 = 0,9997$	75146,7	1174,5	$75146,7 \pm 1174,5$
			92082,2	1547,8	$92082,2 \pm 1547,8$
			114338,7	1924,2	$114338,7 \pm 1924,2$
Валові страхові премії	$y = 19225,72 + 5889,62t$	$R^2 = 0,9884$	54563,4	10263,2	$54563,4 \pm 10263,2$
			60453,1	13525,7	$60453,1 \pm 13525,7$
			66342,7	16814,7	$66342,7 \pm 16814,7$
Валові страхові виплати	$y = 3671,43 + 1803,23t$	$R^2 = 0,9842$	14490,8	3677,1	$14490,8 \pm 3677,1$
			16294,0	4846,0	$16294,0 \pm 4846,0$
			18097,2	6024,4	$18097,2 \pm 6024,4$

*Примітка. Побудовано на основі офіційних статистичних даних [42-45]

Враховуючи, що розвиток ринку страхових послуг безпосередньо залежить від кожної страхової компанії, яка функціонує на ньому, проведемо прогнозування фінансових показників СК «Перша», яка за основними показниками своєї господарської діяльності займає від 10-го до 15-го місця серед усіх діючих страховиків України. Таке прогнозування здійснено на основі досліджених фактичних значень основних показників діяльності досліджуваної компанії за 2014-2018 рр. і статистично-математичного

модуля програми Excel. Побудовані однофакторні динамічні моделі засвідчили можливість здійснення прогнозу лише за обсягами сукупних валових страхових премій страхової компанії та обсягами страхових премій, що отримані з найбільш значимого для даної компанії виду страхової послуги – «Зелена Картка», за рештою показників діяльності страхової компанії та видами страхових послуг прогноз зробити неможливо, оскільки вільний член динамічної моделі (коефіцієнт a_0) є статистично незначущим, що детально відображено в додатку М. За цими показниками можливим стало лише визначення загальної тенденції їхнього розвитку, оскільки коефіцієнт a_1 є статистично значущим.

Як видно з табл. 3.3, статистично значущими виявились динамічні моделі, що побудовані для страхових премій за «Зеленою Карткою» та сукупних валових страхових премій даної страхової компанії. Тому маємо право робити прогноз, як точковий, так й інтервальний.

Таблиця 3.3. Прогнозування валових страхових премій СК «Перша» на 2019-2021рр.*

Показники	Динамічна модель прогнозування	Рівень достовірності, R^2	Точковий прогноз, тис. грн.	Довірчий інтервал, млн. грн. (Δ_y)	Прогнозне значення, млн. грн. ($y^{пр}$)
Валові страхові премії	$y = 174579,3 + 166091,9t$	$R^2 = 0,9928$	571125,9	156235,0	571125,9±156235
			637217	205901,0	637217±205901,0
			703308,1	255968,6	703308,1±255968,6
Страхові премії за «Зеленою Карткою»	$y = 84080,9 + 35996,3t$	$R^2 = 0,9483$	300058,7	236416,6	300058,7±236416,6
			336055,0	311571,8	336055 ±311571,8
			372051,3	387334,6	372051,3±387334,6

*Примітка. Побудовано на основі офіційних статистичних даних [23-26]

За прогнозними даними в 2020 р. планується отримати СК «Перша» валових страхових премій в розмірі 637217 тис. грн., в тому числі страхових премій за такою страховою послугою, як «Зелена Картка» - 336055 тис. грн. Крім того, динамічні моделі демонструють стійку тенденцію до зростання: в

середньому обсяги валових страхових премій зростають на 174579,3 тис. грн., а страхові премії за «Зеленою Карткою» – на 84080,9 тис. грн.

Для решти фінансових показників і видів страхових послуг СК «Перша» побудовано динамічні моделі, на основі яких визначено характер і тенденції зміни показників діяльності страхової компанії. Як видно з табл. 3.4, динамічні зміни активів, страхових резервів і страхових виплат змінюється в часі за лінійним трендом, що демонструє тенденцію до зростання щороку в середньому на 103703,9 тис. грн. (активи), 94415,9 тис. грн. (страхові резерви) та 33622,9 тис. грн. (страхові виплати).

Таблиця 3.4. Динамічні моделі основних показників діяльності СК «Перша»

Показники	Динамічна модель	Рівень апроксимації, R^2	Тенденція	Розмір середньорічного зростання, тис. грн.
Активи	$y = 105959,3 + 103703,9t$	$R^2 = 0,9731$	зростання	103703,9
Страхові виплати	$y = 12364,5 + 33622,9t$	$R^2 = 0,9921$	зростання	33622,9
Страхові резерви	$y = -16319,1 + 94415,9t$	$R^2 = 0,9750$	зростання	94415,9
Страхові премія ДСАГО	$y = 8703,5 + 12931,7t$	$R^2 = 0,8211$	зростання	12931,7
Страхові виплати ДСАГО	$y = -1192,8 + 2293,6t$	$R^2 = 0,9124$	зростання	2293,6
Страхові виплати за «Зеленою Карткою»	$y = 21003,4 + 12249,8t$	$R^2 = 0,8940$	зростання	12249,8

*Примітка. Побудовано на основі офіційних статистичних даних [23-26].

В розрізі видів страхових послуг варто відмітити середньорічне зростання страхових премій від страхування ДСАГО на 12931,7 тис. грн., а також страхових виплат на 2293,6 тис. грн. Страхові виплати за страховою послугою «Зелена Картка» збільшуються щороку в середньому на 12249,8 тис. грн. Тому, для можливості прогнозування зазначених показників страховій компанії варто врахувати більшу кількість статистичних даних і отримати статистичну значущість моделей.

За результатами прогнозування зазначимо, що основні показники функціонування вітчизняного ринку страхових послуг мають тенденцію до зростання з доволі високим показником адекватності побудованих моделей. Відтак, ринок страхових послуг України має значний потенціал росту за умов стабілізації національної економіки та розвитку асортименту страхових послуг. Виявлені тенденції розвитку ринку страхових послуг дозволяють з високим рівнем надійності визначати обсяги активів, страхових резервів, страхових премій та страхових виплат на наступні періоди, що, в свою чергу, уможливить розробку заходів, спрямованих на покращення функціонування ринку страхових послуг в Україні.

Крім того, прогнозні моделі дають можливість зосередитись і на конкурентних перевагах страхових компаній з метою їх використання у страховій діяльності та формуванні стратегії розвитку ринку страхових послуг загалом. Ці переваги мають тривалий характер і дають змогу досягати більш високих прибутків. Якісні переваги, які забезпечуються інноваціями, дають можливість переходити до реалізації конкурентних переваг більш високого рангу, а також збільшувати якість та рівень. Наявність дешевої робочої сили надає переваги низькогорангу. В залежності від кількості отриманих переваг, обумовлених як внутрішніми так і зовнішніми факторами, можна визначити наступні стратегії розвитку страхової компанії [29]:

1) стратегія «екстраверт», використовується частіше компаніями, для яких більшість конкурентних переваг обумовлені зовнішніми чинниками. Такі компанії акумулюють внутрішні резерви в основному з метою адаптації до умов конкурентного середовища, продиктовані компаніями-лідерами на страховому ринку. В рамках даної стратегії виділяються два напрямки в залежності від рівня конкурентоспроможності:

- стратегію «активний екстраверт», що характерна для страхових компаній із рівнем конкурентоспроможності не менше 0,5, які постійно слідкують за отриманням будь-якої можливості освоєння та використання

інноваційних страхових послуг в рамках конкурентного середовища на страховому ринку з метою отримання додаткових конкурентних переваг;

- стратегію «екстраверт-адаптація», застосування якої характерне для страхових компаній, рівень конкурентоспроможності яких не перевищує 0,5. Такі компанії акумулюють внутрішні резерви в основному з метою адаптації до умов конкурентного середовища, продиктовані компаніями-лідерами на страховому ринку;

2) стратегія «інтроверт», використовується частіше компаніями, для яких більшість конкурентних переваг обумовлені внутрішніми чинниками.

Враховуючи вищевикладене для досліджуваного нами страховика, можна рекомендувати таку стратегію подальшого розвитку як «активний екстраверт», що стосується компаній, які зацікавлені в отриманні додаткових переваг шляхом реалізації усіх можливостей використання інноваційних технологій у страховому бізнесі в рамках середовища свого функціонування.

Для забезпечення збереження свого місця на ринку страхових послуг України страховій компанії «Перша» потрібно подолати проблеми, які перешкоджають її активному розвитку й, в першу чергу, це активізація добровільних видів страхування, запровадження медичного страхування та агрострахування. Крім того, вдосконалення та постійного моніторингу потребує політика страхової компанії щодо формування тарифних ставок. Варто зазначити, що страховик отримує суттєву перевагу лише при зниженні страхового тарифу до оптимального рівня згідно зі структурою страхового портфеля та встановленні стабільних розмірів таких тарифів протягом тривалого проміжку часу. Страховий тариф має бути встановленим на вигідному рівні як для страхувальника, так і для страхової компанії, оскільки є джерелом формування прибутку й дозволяє підтримувати достатній рівень платоспроможності та фінансову стійкість страхової компанії.

Іншим методом підтримки своєї позиції на ринку страхових послуг є розширення мережевої структури страхової компанії, яке супроводжується

збільшенням її представництв у регіонах країни та закордоном. Використання даного методу має на меті збільшити частки ринку страхових послуг, яку займає страхова компанія.

ВИСНОВКИ

Проведене дослідження стану та перспектив розвитку ринку страхових послуг в Україні дало можливість сформулювати низку узагальнень і висновків теоретичного та практичного характеру.

Український ринок страхових послуг перебуває на стадії формування. Ринок страхових послуг є сегментом ринку фінансових послуг і елементом фінансової системи країни; являє собою сукупність економічних відносин, які виникають між його учасниками при формуванні попиту і пропозиції на специфічні страхові послуги, які пов'язані зі страховим захистом фізичних і юридичних осіб в разі настання певних подій. Специфічність страхових послуг (об'єктів даного ринку) пояснюється потребою економічних суб'єктів у страховому захисті. Передумови формування ринку страхових послуг, його функції та принципи функціонування визначають його сутність. Основоположними законами розвитку ринку страхових послуг є: закон попиту та пропозиції, закон вартості, закон конкуренції.

Дослідження методичних підходів визначення місця страхової компанії на ринку страхових послуг дало можливість виявити необхідність поєднання якісних і кількісних параметрів оцінки рейтингу страхової компанії, а також за умови використання декількох методів оцінки та порівняння їх результатів.

Рівень розвитку ринку страхових послуг сьогодні визначається соціально-економічним становищем в країні, готовністю населення та суб'єктів господарювання до споживання страхових послуг, а також державною підтримкою страхового бізнесу. Здійснене дослідження основних тенденцій розвитку ринку страхових послуг України виявило зменшення кількості страхових компаній, що є свідченням консолідаційних процесів у страховій галузі. Посилення активізації діяльності страхових компаній засвідчує збільшення обсягів отриманих ними валових страхових премій та

обсягів здійснених страхових виплат страхувальникам за страховими випадками.

Здійснений аналіз розвитку ринку страхових послуг за видами страхування показав, що найбільші темпи приросту демонструють такі види страхових послуг, як: страхування кредитів – у 2 рази, страхування медичних витрат – на 51,1 %; при цьому зменшились отримані страховиками премії за такими видами страхових послуг, як: страхування вантажів і багажу – на 38,2 %, страхування відповідальності перед третіми особами – на 12,2 % та страхування фінансових ризиків на 8,2 %. Найбільшу частку мають страхові премії, отримані з добровільного майнового страхування (56 %), а найменшу питому вагу мають страхові премії, що отримані від добровільного страхування відповідальності (6-8 %)

Оцінюючи обсяги страхових виплат в Україні за видами страхових послуг відзначено, що найвищий приріст у 2018 р. мали страхові виплати зі страхуванням майна. Доволі високу динаміку демонструють страхові виплати зі страхування вантажів і багажу, страхування від вогневих ризиків та ризиків стихійних явищ і лише за страхуванням фінансових ризиків страхові виплати зменшились на 15,7 %. Більше половини усіх страхових виплат становлять виплати страхових компаній за добровільним майновим страхуванням, а страхові виплати за страхуванням життя мають найменшу частку – 5-6 %.

Здійснена оцінка результативності діяльності страхових компаній за рівнем страхових виплат виявила найвищу їх частоту за медичним страхуванням – 60 %, автострахуванням – майже 45 %, страхуванням фінансових ризиків – 31 %; найменша частота страхових виплат характерна для страхування вантажів та багажу та страхування від вогневих ризиків та ризиків стихійних явищ – 4-5 %. Загалом, рівень страхових виплат вітчизняних страхових компаній залишається ще на низькому рівні, а ступінь їхньої активності в здійсненні своєчасних і повних страхових виплат потребує нарощення.

На жаль, ефективне функціонування страхового ринку України гальмується відсутністю єдиної державної стратегії щодо розвитку ринку страхових послуг в державі, нестабільністю економічної ситуації в державі, низьким рівнем страхової культури та фінансової освіченості учасників страхового ринку, браком ліквідних фінансових інструментів для проведення ефективної політики інвестування коштів, низьким рівнем капіталізації вітчизняних страховиків, зволіканням із упровадженням обов'язкового медичного, аграрного та пенсійного страхування за участю страховиків, низьким рівнем якості послуг, що надаються окремими страховиками тощо.

Основні закономірності функціонування ринку страхових послуг прослідковуються й у діяльності страхової компанії «Перша», яка є універсальним страховиком і за основними показниками своєї господарської діяльності займає від 10-го до 15-го місця серед усіх діючих страховиків України. Дана страхова компанія спеціалізується на наданні таких страхових послуг, як: добровільне страхування відповідальності власників наземного транспорту (ДСАГО), обов'язкове страхування цивільно-правової відповідальності власників наземних транспортних засобів на території країн-членів міжнародної системи автомобільного страхування «Зелена Картка», при цьому подальшого вдосконалення та проникнення на ринок потребують страхові послуги з обов'язкового страхування транспортних засобів від певних видів збитків (КАСКО), обов'язкового страхування відповідальності автовласників (ОСАГО), майнове та медичне страхування.

Для оцінки перспектив прийняття ефективних управлінських рішень виконано моделювання та прогнозування основних показників розвитку ринку страхових послуг та фінансових показників СК «Перша». Виявлені тенденції розвитку страхових компаній дозволяють з високим рівнем надійності визначати обсяги активів, страхових резервів, страхових премії та страхових виплат на наступні періоди, що, в свою чергу, дозволить розробку заходів, спрямованих на підвищення ефективності функціонування ринку страхових послуг в Україні.

Пропонуємо ряд практичних рекомендацій щодо розвитку ринку страхових послуг:

- проведення активної політики щодо роботи з клієнтами щодо використання CRM-систем, які полягають у інтегрованому підході до всіх страхувальників, наявності адресної реклами, оцінці результатів попередніх взаємовідносин, можливості виявляти індивідуальні потреби клієнта;

- взаємозв'язок інтересів держави та регіонів у капіталовкладеннях із інтересами страхової компанії в розміщенні страхових резервів;

- застосування податкових пільг для страхової компанії, що інвестує в програми регіонального розвитку;

- популяризація у засобах масової інформації добровільного страхування;

- розширення спектру страхових послуг, враховуючи економічний, кліматичний, екологічний, соціальний потенціал регіонів;

- застосування технологій автоматизованого управління бізнес-процесами, аутсорсингу для скорочення операційних витрат;

- активне застосування інтернет-каналів для збільшення обсягів продажу страхових послуг.

Ринок страхових послуг України має значний потенціал росту за умов стабілізації національної економіки та розвитку асортименту страхових послуг. Ключовим фактором забезпечення стабільного функціонування ринку страхування є впровадження та контроль заходів, що підвищують рівень страхової культури населення. Для успішного розвитку та покращення ситуації на українському ринку страхових послуг необхідна злагодженість та скоординованість роботи як держави, так і страхових компаній. При цьому держава має забезпечити ринок стабільною нормативною базою, необтяжливим державним наглядом, а з іншого боку, страхові компанії мають бути максимально сумлінними та чесними у процесі співпраці зі своїми клієнтами.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Алексеєнко Л. М., Кулина Г. М. Модернізація фінансових технологій на ринку страхових послуг в умовах розвитку інтернет-страхування // *Економічний простір*. 2018. №135. С. 150-161.
2. Баглюк Ю.Ю. Страховий ринок України: капіталізація й конкуренція. *Фінанси України*. 2012. №12. С.67–75.
3. Базилевич В.Д. Страхова справа / В.Д. Базилевич, К.С. Базилевич. [2-ге вид., перероб. і доп.]. К.:Т-во “Знання”, КОО, 2002. 203с.
4. Борисова В.А. Страхові послуги: навч. посібник. Суми: Довкілля, 2004. 265 с.
5. Болдова А.А., Пухальська Н. О., Паламарчук Т. І. Страхування в Україні: огляд вітчизняного ринку. *Приазовський економічний вісник*. 2018. №3(08). С. 135-138.
6. Бунін С.В. Сучасний стан і тенденції світового ринку страхових послуг. *Вісник Харківського національного університету імені В.Н. Каразіна*. 2017. №5. С.15-19.
7. Войнова Є. І. Ринок страхових послуг України і його позиціонування серед провідних страхових ринків світу. *Світ фінансів*. 2018. Вип. 1. С. 104-116.
8. Гаманкова О. О. Ринок страхових послуг України: теорія, методологія, практика: монографія. К. : КНЕУ, 2009. 283 с.
9. Генеральна угода про торгівлю послугами (ГАТС). URL: zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=981_017.
10. Гринчишин Я. М., Прокопюк А. В. Стан та перспективи розвитку страхового ринку України. *Молодий вчений*. 2017. №3(43). С. 622-626.
11. Головка О. Г., Орехова К. Б., Лофицька А. С. Формування фінансової стратегії страхової компанії за стадіями її життєвого циклу. *Приазовський економічний вісник*. 2019. -№4(15). С. 239-246.

12. Денисенко М. П., Моргун О. П. Інновації на страховому ринку України. *Інвестиції: практика та досвід*. 2015. №21. С. 79-82.

13. Добренкова Ю. Чотири тренди страхових технологій, які змінять ринок. URL: <http://kievvlast.com.ua/mind/4-trenda-strahovyhtehnologij-kotorye-izmenyat-rynok>.

14. Ермасов С. В., Ермасова Н.Б. Страхование. Т. 2. М.: ИздательствоЮрайт, 2018. 244с.

15. Журавка О.С., Васильчук А.Ю. Аналіз сучасного стану страхового ринку України. *Ефективна економіка*. 2017. №3. URL: <http://www.economy.nauka.com.ua/?op=1&z=5493>.

16. ЗаволокаЛ., КолеснікЄ., СілінаІ. Інновації на ринку страхових послуг. *Інфраструктура ринку*. 2018. №19. -С.195–198.

17. Зайченко К.С., Дзюбенко В. М. Страховий ринок України: сучасний стан і перспективи розвитку. *Приазовський економічний вісник*. 2019. №5 (16). С. 270-275.

18. Закон України «Про захист прав споживачів» від 12.05.1991р. №1023-ХІІ. -[Електронний ресурс]. – Режим доступу:<http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=1023-12>.

19. Закон України «Про страхування» від 7.03.1996р. №85/96-ВР (поточна редакція від 21.10.2019р.). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/85/96-%D0%B2%D1%80>.

20. Закон України «Про фінансові послуги та державне регулювання ринків фінансових послуг» від 12.07.2001р. №2664-ІІІ. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2664-14>.

21. Заколюдажний В.О. Характеристика сучасних тенденцій інноваційного розвитку страхової діяльності. *Економіка та держава*. 2017. № 5. С. 89-92.

22. Захарчук В. В. Ринок страхових послуг і передумови його формування. Актуальні питання економіки, фінансів, обліку та права в

Україні та світі: збірник тез доповідей міжнародної науково-практичної конференції (Полтава, 23 січня 2020 р.): Полтава: ЦФЕНД, 2020. URL: http://www.economics.in.ua/2019/12/1_23.html.

23. Звітність СК «Перша» за 2018 рік. URL: https://persha.ua/zvit_2018.html.

24. Звітність СК «Перша» за 2017 рік. URL: https://persha.ua/zvit_2017.html.

25. Звітність СК «Перша» за 2016 рік. URL: https://persha.ua/zvit_2016.html.

26. Звітність СК «Перша» за 2015 рік. URL: https://persha.ua/files/zvit_2015.pdf.

27. Золотарьова О. В. Ключові тенденції та пріоритети розвитку ринку страхових послуг в Україні. *Економіка і суспільство*. 2017. №11. С. 413-420.

28. Інститут аналізу ризиків. Методологічна база. URL: http://www.iar.in.ua/base/koeffitsient_rynochnogo_polozhenija.htm#base-51.

29. Іонін М. Є. Параметри оцінки конкурентної позиції страхової компанії. *Фінанси, учет, банки*. №1(20). 2014. С.137-144.

30. Инновационный продукт КАСКО Smart с телематикой от «АХА Страхование» доступен в 8 городах Украины. URL: <https://forinsurer.com/news/17/10/11/35560>.

31. Канєва Т.В., Наливайко Д. В. Проблеми та напрями розвитку страхування майна в Україні. *Гроші, фінанси і кредит*. 2017. Випуск 5(61). С. 202-209.

32. Класифікація видів економічної діяльності (ДК 009:2010): наказ Держспоживстандарту України: від 11.10.2010р. №457. URL: search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/.../FIN61334.ht.

33. Кобко Р. В. Моніторинг ринку страхових послуг України з використанням прогностно-аналітичного інструментарію. *Причорноморські економічні студії*. 2019. Вип. 38(2). С. 108-113.

34. Коваленко Ю. М. Теоретичні засади страхових і пов'язаних з ними послуг. *Економічний вісник. Серія : Фінанси, облік, оподаткування*. 2019. Вип. 3. С. 72-79.

35. Манєва К. П., Погорелова Т. В. Статистичний аналіз розвитку страхового ринку в Україні. Статистика – інструмент соціально-економічних досліджень: збірник наукових студентських праць. Випуск 4. Частина II – Одеса, ОНЕУ. 2018. С. 195-200.

36. Марценюк-Розарьонова О. В. Аналіз тенденцій розвитку страхового ринку: вітчизняний та світовий аспект. *Економіка. Фінанси. Менеджмент: актуальні питання науки і практики: Всеукраїнський науково-виробничий журнал*. 2017. №3(19). С. 53-63.

37. Мазурук Г.І. До питання про сутність страхового сектору. *Наукові записки Національного університету «Острозька академія», серія «Економіка»*. 2017. №5(33). С. 102-107.

38. Налукова Н. І. Фінансова діяльність страховика: концептуальні засади теорії і практики. *Світ фінансів*. № 2. 2015. С. 105-117.

39. Маргасова В. Г., Дубина М. В., Тунік М. В. Актуальні проблеми розвитку страхового ринку України. *Проблеми і перспективи економіки та управління*. 2015. №2(2). 219–228.

40. Марценюк Л. В., Чорновіл О. В. Страховий ринок України. *Вісник Дніпропетровського національного університету*. 2016. №2(62). С. 36–46.

41. Онісіфорова В. Ю., Болотова Т. М., Остапенко Л. О. Аналіз ринку страхових послуг України. *Проблеми і перспективи розвитку підприємництва*. 2018. № 2. С.137-149.

42. Підсумки діяльності страхових компаній за 2018 рік. URL: https://www.nfp.gov.ua/files/OgliadRinkiv/SK/2018_rik/2018/sk_%202018.pdf.

43. Підсумки діяльності страхових компаній за 2017 рік. URL: - https://www.nfp.gov.ua/files/OgliadRinkiv/SK/2017_rik/sk_%202017.pdf.

44. Підсумки діяльності страхових компаній за 2016 рік. URL: https://www.nfp.gov.ua/files/sk_%2016.pdf.

45. Підсумки діяльності страхових компаній за 2015 рік. URL: https://www.nfp.gov.ua/files/DepFinMon/zvitni_dani/sk_%2015.pdf.
46. Податковий кодекс України від 02.12.2010р. №2755-VI. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=2755-17>.
47. Позднякова Л. О., Мамонова Г. В. Використання економіко-математичних методів моделювання в процесах страхування. *Актуальні проблеми економіки*. 2011. №6. С. 278-284.
48. Про компанію. URL: // <https://persha.ua/>.
49. Пурій Г.В. Страховий ринок України: сучасний стан та перспективи розвитку. *Ефективна економіка*. 2018. №10. URL: http://www.economy.nayka.com.ua/pdf/10_2018/60.pdf.
50. Рейтинг страхових компаній України. URL: <https://forinsurer.com/ratings/nonlife>.
51. Середюк В. Б. Прогнозування фінансових показників страхової компанії із застосуванням інструментарію нечіткої логіки. *Вісник Вінницького політехнічного інституту*. 2014. №2. С. 33-36.
52. Сова О. Ю. Основні тренди страхового ринку України. *Вчені записки Університету «КРОК»*. 2018. №3(51). С. 59-67.
53. Словник страхових термінів. URL: <http://www.grdn.com.ua/glossary.html>.
54. Страхові послуги: навч. посібник / Д. І. Дема, О.М. Віленчук, І.В. Дем'янюк; за заг. ред. Д.І. Деми. К.: Алерта, 2013. 484с.
55. Страхові послуги : підручник [у 2 ч. Ч. 1] / В. Д. Базилевич, Р. В. Пікус, Н. В. Приказюк та ін., за ред. В. Д. Базилевича. К. : Логос, 2014. 496 с.
56. Страхування: підручник / А.Т. Артюх, В.Л. Бабко, Т.В. Бабко [та ін.]; за наук. ред. С.С. Осадець. [2-ге вид., перероб. і доп.]. К.: КНЕУ, 2002. С.76.
57. Шумелда Я. П. Страхування : [навчальний посібник]. Видання друге, розширене. К. : Міжнародна агенція «Бізон», 2007. 384 с.

58. Угода про партнерство та співробітництво між Україною та європейськими співтовариствами та їх державами-членами: Угода, ратифікована Законом України: від 10.11.1994р. №237/94-ВР URL: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/998_012.

59. Фесенко Н.В., Яремченко Л. М. Стан і перспективи функціонування страхового ринку України в умовах глобалізації. *Економіка та держава*. 2019. №8. С. 28-34.

60. Фінанси: Підручник. 2-ге вид., перероб. і доп. Затверджено МОН / За ред. С.І. Юрія, В.М. Федосова. К., 2012. 687 с.

61. Хома І. Б. Економіко-математичне моделювання діяльності страхової компанії на фінансовому ринку. *Вісник Національного університету "Львівська політехніка"*. 2000. №4. С. 103–107.

62. Цивільний кодекс України від 16.01.2003р.№435-IV. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=435-15>.

63. InsurTechstart-upstowatchoutforin 2019. Bobsguide: веб-сайт. URL : <https://www.bobsguide.com/guide/news/2018/Dec/18/10-InsurTech-start-ups-to-watch-out-for-in-2019>.

64. Seliverstova L. Trends in the development of the Ukrainian insurance market. *Товари і ринки: міжнародний науково-практичний журнал*. 2018. №1. С.135-144. URL: [http://tr.knteu.kiev.ua/files/2018/01\(25\)/13.pdf](http://tr.knteu.kiev.ua/files/2018/01(25)/13.pdf).

65. The convergence of InsurTech and traditional insurance technology. The OnBase blog: веб-сайт. URL: <http://blog.onbase.com/insurance/the-convergence-of-InsurTech-and-traditional-insurance-technology>.

ДОДАТКИ

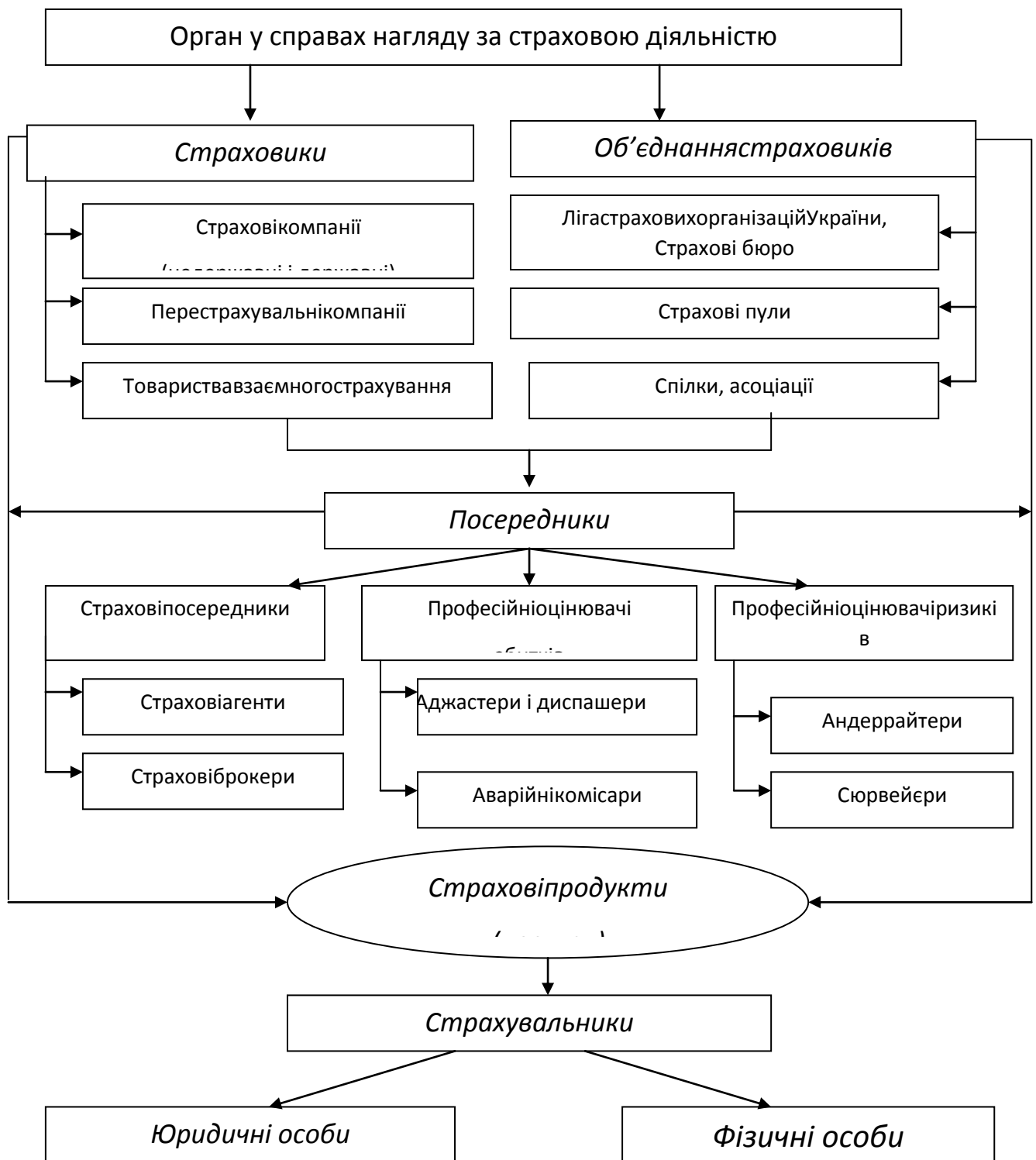

Рисунок А.1 - Організаційна структура ринку страхових послуг*

*Примітка. Розроблено автором на основі опрацювання [3, 8, 60].

Таблиця Б.1. Нормативні класифікатори страхових і пов'язаних з ними послуг*

Керівництво зі статистики міжнародної торгівлі послугами	Угода про партнерство та співробітництво між Україною і європейськими співтовариствами та їхніми державами-членами	Генеральна угода про торгівлю послугами	Закон України «Про фінансові послуги та державне регулювання ринків фінансових послуг»
<p><i>Страхові послуги:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> - страхування життя і – пенсійне забезпечення; - страхування вантажів; - інші види прямого страхування; - перестраховування; - страхові послуги, - допоміжні послуги 	<p><i>Усі види страхування та послуги, що надаються у зв'язку із страхуванням:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> - пряме страхування (включаючи сумісне страхування): - страхування життя; - інші види страхування повторне страхування і ретроцесія; - посередництво у галузі страхування (брокерство та консультативні послуги); - допоміжні послуги в галузі страхування (консультативні, актуарні, послуги щодо оцінки ризику та врегулювання претензій) 	<p><i>Страхові послуги такі, що пов'язані зі страхуванням:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> - пряме страхування (у т. ч. спільне страхування): життя; не пов'язане зі страхуванням життя; - перестраховування і передача частини операцій; - страхове посередництво (брокерське та агентське); - допоміжні послуги щодо страхування (консультаційні, актуарні, оцінка ризику та послуги щодо врегулювання претензій) 	<p><i>Послуги у сфері страхування та накопичувального пенсійного забезпечення</i></p>

*Примітка: складено автором на основі [8; 9; 20; 32; 46].

Таблиця В.1. Класифікація страхових послуг*

№ з/п	Ознака	Види страхових послуг
1	2	3
1.	За способом перерозподілу грошових ресурсів	а) страхові послуги, що виробляються переважно фінансовими посередниками з відповідною ліцензією; б) послуги, що пов'язані зі страхуванням. Їхніми основними виробниками є страхові агенти, страхові та перестрахові брокери, аварійні комісари, актуарії, консультанти зі страхування та недержавного пенсійного забезпечення
2.	За ступенем обов'язковості	а) обов'язкові, реалізація яких є примусовою, незалежно від об'єктивної ситуації і суб'єктивної оцінки (обов'язкові види страхування); б) добровільні, реалізація яких є цілком добровільною і не обмежується жодними чинниками (крім законодавства)
3.	За рухом фінансових активів	а) послуги, виробництво яких супроводжується рухом фінансових активів (фінансове посередництво у сфері страхової діяльності); б) послуги, що виробляються без зазначеного руху (допоміжна діяльність у сфері страхування)
4.	За специфікою діяльності учасника ринку страхових послуг	а) традиційні – найбільш розповсюджені; б) додаткові – супроводжують процес виробництва традиційних страхових послуг, зокрема BankInsurance; в) нетрадиційні, зокрема фондове страхування. Останні є своєрідним свідченням зрілості страхової діяльності й активності поведінки на ринку
5.	За технічною реалізацією	а) класичні, реалізація яких не пов'язана з електронними операціями; б) електронні, предметом яких є залучення та використання грошових коштів із використанням технологічних систем
6.	За диференціацією задоволення потреб споживача (страховика або застрахованої особи)	а) прямі – задовольняють існуючі (наявні) потреби щодо страхової послуги; б) непрямі, або супутні послуги, – задовольняють неявні потреби, що робить більш зручним виробництво прямих послуг без отримання споживачем додаткового доходу, але збільшують її цінність (телефонне управління активами, консультаційні послуги тощо)
7.	За групами споживачів	а) масові – охоплюють максимально широке коло споживачів (обов'язкове або групове страхування); б) спеціалізовані – спеціалізоване охоплення споживачів, оскільки послуга вимагає професійного рівня підготовки кадрів і спеціальних знань (фінансовий інжиніринг тощо)
8.	За тривалістю страхової послуги та мети її споживання	а) стратегічні – дозволяють споживачу страхової послуги розробити та досягти істотних стратегічних перетворень у характері, напрямках і масштабах діяльності або образі життя (напокичувальне пенсійне страхування тощо); б) оперативні – дозволяють споживачу підготуватись і швидко розв'язати незаплановані проблеми (страхування

		кредитів тощо)
--	--	----------------

Продовження додатку В

1	2	3
9.	За типом споживача	а) послуги домогосподарствам; б) послуги корпораціям; в) послуги суб'єктам загальнодержавного управління; д) послуги некомерційним організаціям.
10.	За часом появи результату	а) після тривалого проміжку часу; б) після середнього інтервалу часу; в) після короткого терміну часу; г) досить швидко
11.	За періодом виробництва	а) постійні, що виробляються незалежно від часу доби (інтернет-страхування); б) які виробляються у певний час доби, тобто у час роботи страховика
12.	За правовим оформленням	а) послуги, виробництво яких оформлено договором; б) послуги, виробництво яких витікає із законодавства
13.	За соціальним середовищем страхової діяльності	а) послуги, що потребують певного соціального середовища (виробляються страховими брокерами та ін.); б) послуги, що стосовно байдужі до існування соціального середовища (послуги страхових компаній, пенсійних фондів тощо)

*Примітка. Складено автором на основі опрацювання [3; 4; 34; 54].

Таблиця Г.1. Валові страхові премії в розрізі наданих страхових послуг страховими компаніями України в 2014-2018 рр. *, млн. грн.

Види страхових послуг	Роки				
	2014	2015	2016	2017	2018
Автостраховання (КАСКО, ОСЦПВ, "Зелена картка")	6560,0	7871,6	9277,5	10613,0	12975,1
Страховання життя	2159,8	2186,6	2756,1	2913,7	3906,1
Медичне страхування	1625,4	1929,2	2355,5	2881,3	3486,7
Страховання майна	3205,3	3486,2	4142,4	5098,9	6440,2
Страховання від вогневих ризиків та ризиків стихійних явищ	2307,9	1977,6	2551,9	3598,1	4497,1
Страховання фінансових ризиків	4339,9	3598,6	3596,7	5594,4	5135,5
Страховання відповідальності перед третіми особами	1439,9	2059,6	2093,9	2925,0	2567,2
Страховання вантажів та багажу	1842,0	3555,4	4374,6	4686,7	2899,0
Страховання від нещасних випадків	963,3	535,5	837,1	1308,5	1754,2
Страховання медичних витрат	332,1	490,7	727,0	891,0	1345,9
Авіаційне страхування	276,7	449,0	501,1	764,3	1041,7
Страховання кредитів	684,7	348,7	531,0	365,0	1113,6
Інші види страхування	909,4	1173,8	1340,1	1791,9	2205,2
Всього	26767,3	29736,0	35170,3	43431,8	49367,5

*Примітка. Складено автором на основі офіційної звітності [42-45]

Таблиця Г.2. Динаміка валових страхових премій у розрізі наданих страхових послуг страховими компаніями України в 2014-2018рр. *, %

Види страхових послуг	Темп росту				
	2015 р. до 2014 р.	2016 р. до 2015 р.	2017 р. до 2016 р.	2018 р. до 2017 р.	2018 р. до 2014 р.
Автостраховання (КАСКО, ОСЦПВ, "Зелена картка")	120,0	117,9	114,4	122,3	197,8
Страховання життя	101,2	126,0	105,7	134,1	180,8
Медичне страхування	118,7	122,1	122,3	121,0	214,5
Страховання майна	108,8	118,8	123,1	126,3	200,9
Страховання від вогневих ризиків та ризиків стихійних явищ	85,7	129,0	141,0	125,0	194,8
Страховання фінансових ризиків	82,9	99,9	155,5	91,8	118,3
Страховання відповідальності перед третіми особами	143,3	101,7	139,7	87,8	178,3
Страховання вантажів та багажу	193,0	123,0	107,1	61,8	157,4
Страховання від нещасних випадків	55,6	156,3	156,3	134,1	182,1
Страховання медичних витрат	147,8	148,2	122,6	151,1	405,3
Авіаційне страхування	162,3	111,6	152,5	136,3	376,5
Страховання кредитів	50,9	152,3	68,7	200,0	162,6
Інші види страхування	129,1	114,2	127,3	123,1	242,5
Всього	111,1	118,3	123,5	113,7	184,4

*Примітка. Складено автором на основі офіційної звітності [42-45]

Таблиця Д.1. Валові страхові виплати страхових компаній України в 2014-2018 рр. у розрізі страхових продуктів*, млн. грн.

Види страхових послуг	Роки				
	2014	2015	2016	2017	2018
Автостраховання (КАСКО, ОСЦПВ, "Зелена картка")	2873,9	3187,2	3868,3	4997,8	5831,6
Страховання життя	239,2	491,6	418,3	556,3	704,9
Медичне страхування	1108,6	1198,5	1341,4	1672,0	2095,4
Страховання майна	176,4	434,1	149,7	262,5	1423,6
Страховання від вогневих ризиків та ризиків стихійних явищ	192,8	109,8	81,9	167,2	262,4
Страховання фінансових ризиків	46,9	1402,6	935,4	1879,2	1585,0
Страховання вантажів та багажу	-	116,4	392,8	66,1	122,1
Страховання медичних витрат	112,1	169,2	216,8	263,5	312,8
Страховання кредитів	60,0	302,6	1 101,7	261,3	78,0
Інші види страхування	255,5	688,5	333,2	410,9	447,6
Всього	5065,4	8100,5	8839,5	10536,8	12863,4

*Примітка. Складено автором на основі офіційної звітності [42-45]

Таблиця Д.2. Динаміка валових страхових виплат у розрізі наданих страхових послуг страховими компаніями України в 2014-2018рр. *, %

Види страхових послуг	Темп росту				
	2015 р. до 2014 р.	2016 р. до 2015 р.	2017 р. до 2016 р.	2018 р. до 2017 р.	2018 р. до 2014 р.
Автостраховання (КАСКО, ОСЦПВ, "Зелена картка")	110,9	121,4	129,2	116,7	202,9
Страховання життя	205,5	85,1	133,0	126,7	294,6
Медичне страхування	108,1	111,9	124,6	125,3	189,0
Страховання майна	246,1	34,5	175,4	5,4 рази	807,0
Страховання від вогневих ризиків та ризиків стихійних явищ	56,9	74,6	204,2	156,9	136,1
Страховання фінансових ризиків	30 раз	66,7	200,9	84,3	33,4 рази
Страховання вантажів та багажу	-	337,5	16,8	184,7	-
Страховання медичних витрат	150,9	128,1	121,5	118,7	279,0
Страховання кредитів	5 раз	364,1	23,7	29,9	130,0
Інші види страхування	315,0	48,4	123,3	108,9	175,2
Всього	159,9	109,1	119,2	122,1	254,0

*Примітка. Складено автором на основі офіційної звітності [42-45]

Таблиця Е.1. Основні показники діяльності СК «Перша» за 2014-2018 рр.*

№ з/п	Показники	2014 р. Абсолютне знач.	2015 р.		2016 р.		2017 р.		2018 р.	
			Абсолютне знач.	Темп росту, у % до поперед. року	Абсолютне знач.	Темп росту, у % до поперед. року	Абсолютне знач.	Темп росту, у % до поперед. року	Абсолютне знач.	Темп росту, у % до поперед. року
1.	Активи.	193744	357138	184,3	409560	114,7	468161	114,3	656752	140,2
2.	Власний капітал	58339	135516	232,3	122385	90,3	107764	88,1	114857	106,6
3.	Страхові резерви	100746	165695	164,5	254929	153,8	315200	123,6	498073	158,0
4.	Резерв належних виплат (збитків)	48404	94370	195,0	174981	185,4	201065	114,9	350751	174,4
5.	Резерв незароблених премій	52342	71226	136,1	79948	112,2	114135	142,7	147322	129,1
6.	Гарантійний фонд	16490	75516	4,6р	62160	82,3	41119	66,1	52905	128,7
7.	Нерозподілений прибуток	5665	10865	191,8	27778	255,7	7539	27,1	15199	201,6
8.	Валові страхові премії	233879	325629	139,2	362492	111,3	430228	118,7	512035	119,0
9.	Чисті премії**	160619	232809	144,9	250950	107,8	312330	124,5	375835	120,3
10.	Страхові виплати	50951	73296	143,8	116885	159,5	138641	118,6	186393	134,4
11.	Рівень страхових виплат	21,79	22,5	103,3	32,24	143,3	32,23	99,9	36,4	112,9

*Складено автором на основі офіційних даних та фінансової звітності СК «Перша» [23-26; 42-45]

**Чисті премії = Валові премії – Суми перестраховування

Таблиця Ж.1. Показники визначення ринкової позиції СК «Перша» у 2014-2018 рр.*

Показники	Роки				
	2014	2015	2016	2017	2018
Кількість компаній, од.	325	312	271	261	251
Середня кількість компаній за рік, од.	328	318	292	266	256
Страхові резерви СК «Перша», тис. грн.	100746	165695	254929	315200	498073
Страхові резерви всіх страхових компаній на ринку, тис. грн.	15828000	18376300	13108500	14474800	17640500
Виручка СК «Перша», тис. грн.	147378	211085	245680	288541	347322
Виручка всіх компаній ринку, тис. грн.	24300500	25439420	26463800	28494400	34424300
Ринкова частка компанії по страхових резервах, %	0,63	0,90	1,94	2,18	2,82
Ринкова частка СК «Перша» по виручці, %	0,60	0,83	0,9	1,0	1,0
Ринкова частка СК «Перша» на абсолютно конкурентному ринку, %	0,30	0,31	0,37	0,38	0,39
Коефіцієнт ринкової позиції по резервах (КРпР)	2,10	2,90	5,24	5,74	7,23
Коефіцієнт ринкової позиції по виручці (КРпВ)	2,0	2,68	2,43	2,63	2,56
Коефіцієнт ринкової позиції (КРс)	2,05	2,79	3,84	4,18	4,90

*Складено автором за власними розрахунками на основі офіційних даних розвитку ринку страхових послуг, фінансової звітності СК «Перша» та методології Інститут аналізу ризиків [23-26; 28; 42-45].

Таблиця Ж.2. Показники оцінки місця СК «Перша» на ринку страхових послуг України у 2014-2018 рр.*

№ з/п	Показники	2014р. Абсолютне знач.	2015 р.		2016 р.		2017 р.		2018 р.	
			Абсолютне знач.	Темп росту, у % до поперед. року	Абсолютне знач.	Темп росту, у % до поперед. року	Абсолютне знач.	Темп росту % до поперед. року	Абсолютне знач.	Темп росту у % до поперед. року
1.	Ділова активність	1,20	0,91	75,9	0,88	96,7	0,92	104,5	0,78	84,8
2.	Співвідношення власного та залученого капіталу	0,43	0,61	141,9	0,30	49,2	0,42	140,0	0,22	52,4
3.	Коефіцієнт навантаження	0,02	0,03	150,0	0,04	133,3	0,178	4,2 рази	0,175	98,3
4.	Забезпеченість власними коштами	0,58	0,82	141,4	48,0	0,58	0,34	71,0	0,23	68,0
5.	Резервний леверидж	1,7	1,2	70,6	2,1	175,0	2,9	138,1	4,3	148,3
6.	Показник генерування доходів	0,027	0,032	118,5	0,036	112,5	0,005	138,9	0,009	188,9
7.	Показник витривалості компанії	1,32	1,39	105,3	1,11	79,8	1,18	95,2	1,19	100,8
8.	Коефіцієнт ринкової позиції	2,05	2,79	136,1	3,84	137,6	4,18	108,8	4,90	117,2
9.	Темп росту доходів від реалізації послуг, %	112,8	113,6	100,7	115,2	101,4	117,4	101,9	120,4	102,5
10.	Рентабельність, %	27,4	28,5	104,0	31,7	111,2	4,5	14,2	8,9	197,8

*Складено автором на основі офіційних даних та фінансової звітності СК «Перша» [23-26; 42-45]

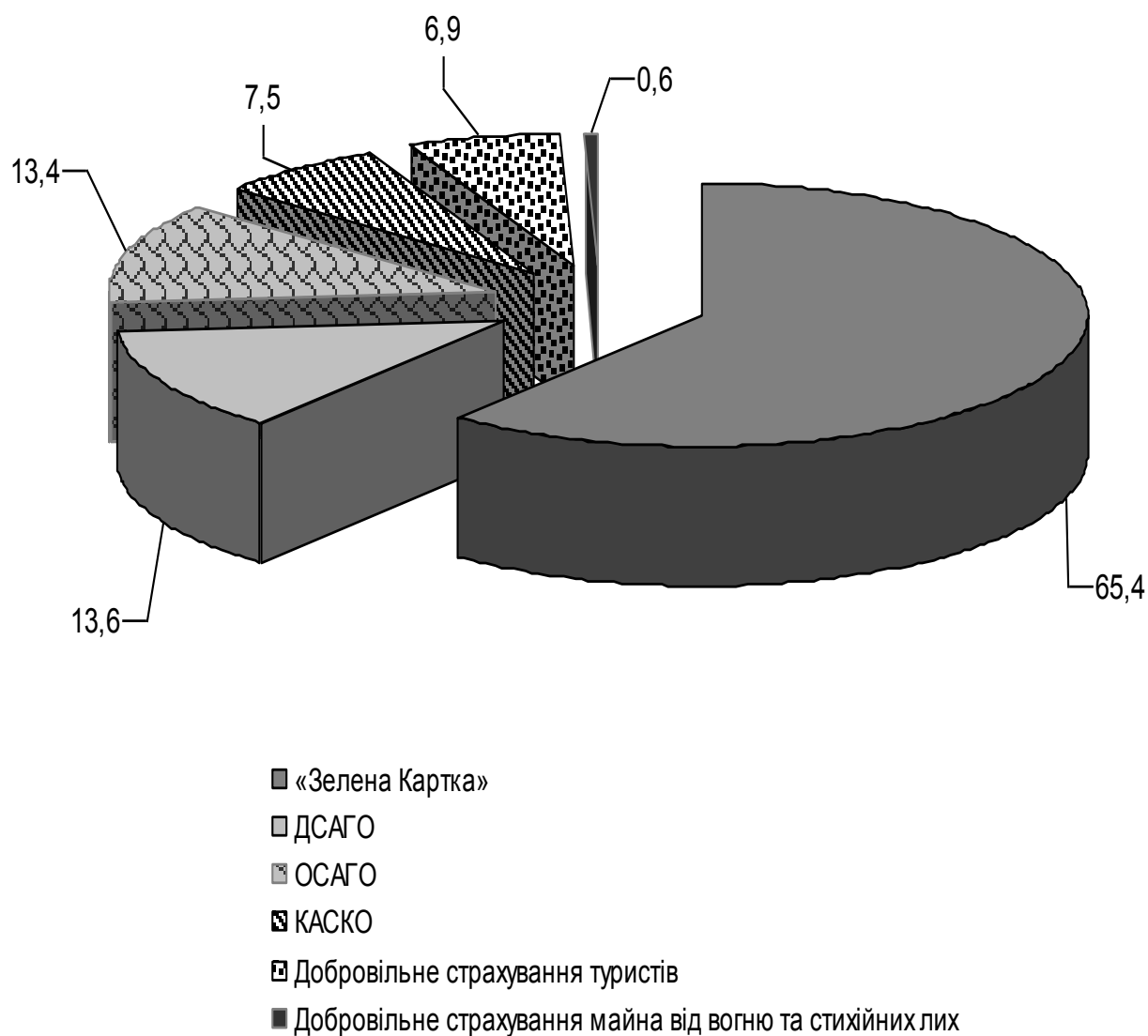

Рисунок 3.1 - Структура страхових послуг СК «Перша» за отриманими преміями станом на кінець 2018 р.*

*Примітка. Побудовано автором на основі власних розрахунків

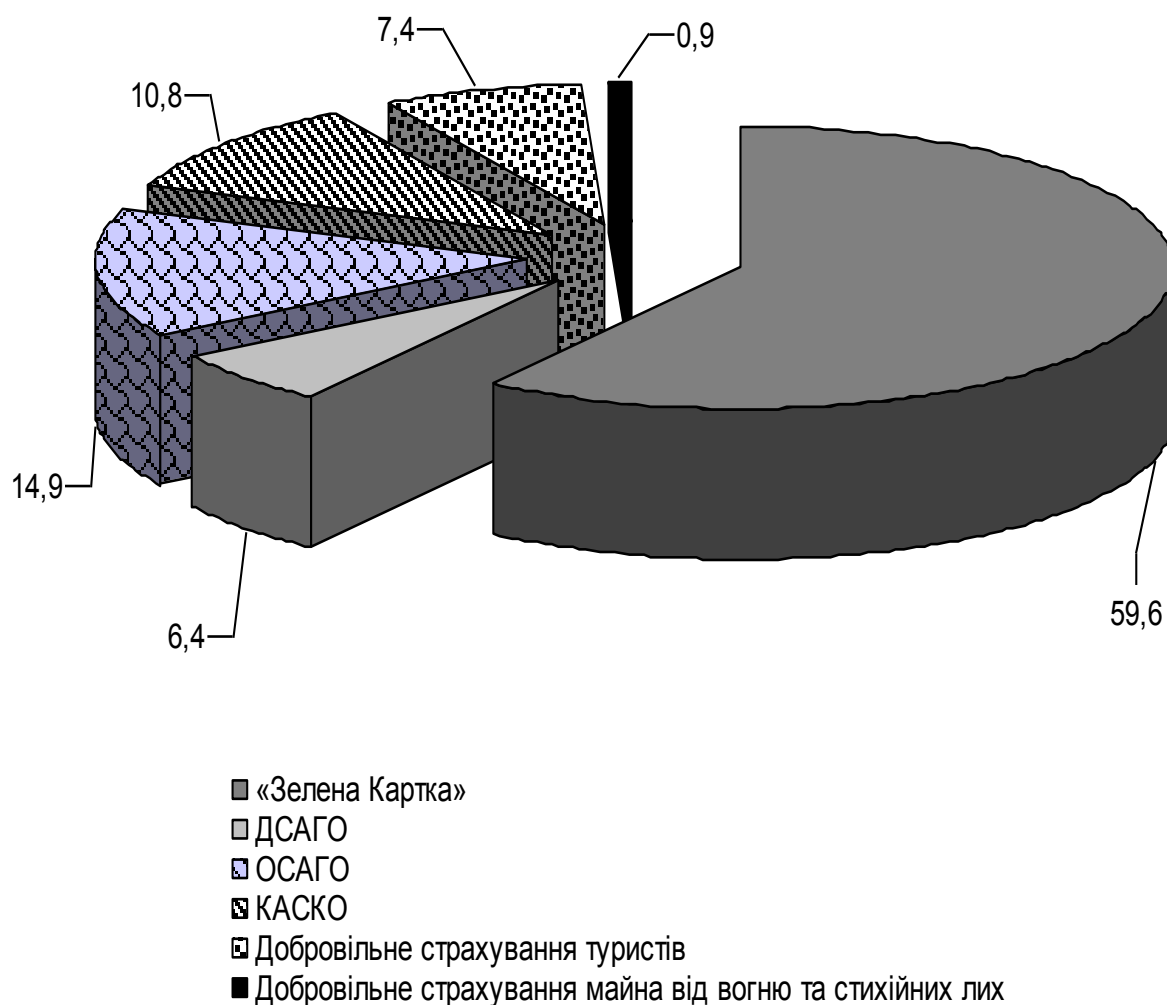

Рисунок 3.2 - Структура страхових послуг СК «Перша» за здійсненими страховими виплатами станом на кінець 2017 р.*

*Примітка. Побудовано автором на основі власних розрахунків

Таблиця К. 1. Страхові компанії InsurTech*

Назва та місце заснування	Характеристика
Стартап «Everledger», Лондон	Заснований у 2015р., використовує блокчейн на основі відстеження походження, розумних контрактів і машинного зору. Everledgerоцифрував мільйони алмазів, вина, предметів мистецтва та розкоші, щоб створити унікальні профілі для кожного елемента
Стартап авто страхування «Metromile»	Розташований у Сан Франциско, є нішевимстартапом, який пропонує водіям оплату за ступенем використання. Новаторська структура ціноутворення призначена переважно для городян, які володіють автомобілями, що проїжджають менше 5000 миль на рік та використовують бездротовий пристрій для безпечного вимірювання кількості пробігу автомобіля клієнта й виставлення рахунку відповідним чином. Щомісячні тарифи починаються всього з 29 доларів на місяць з безкоштовним пробігом після того, як водій проїхав 250 миль за один день
Британський стартап «Homelyfe»	Запущенийу2017році,прагне запропонувати клієнтам низку страхових полісів, якими вони можуть керувати з однієї програми. Додаток призначений для повного виключення сторонніх організацій та сайтів порівняння, дає змогу клієнтам отримувати котирування, купувати, оновлювати кілька страхових полісів, керуватинимизадопомогоюзрозумілогодаткадляiOSi GooglePlay
Мобільний додаток «Oscar», США	Розроблений для надання безкоштовних медичнихконсультацій за рецептом по телефону американцям, пропонує індивідуальні та прості плани для окремих осіб та їх сімей, які включають необмежені електронні візити до лікарів, винагороду за відстеження кроків, доступ до цілої низки лікарень та медичних установ вищого рівня. Страхове покриття через додаток Oscarвже поширене на більш ніж 230 тис. користувачів і буде доступ-нимв дев'яти штатах США з 2019 року
«Carevoice» Шанхай	Є системоюдоглядузіштучнимінтелектом, що здатна аналізувати симптоми у користувача перш ніж він піде на прийом до лікаря, а також дає користувачу докладний опис клінічних варіантів, включаючи відмінності у вартості та якості різних варіантів догляду. Обсяг продажів компанії у 2018 році склав 1,6 млн. дол., вона має більше 350000 користувачів та більше 100 зареєстрованих медичних партнерів істраховиків
Модульний додаток «Trov», СанФранциско	Є унікальним страховим рішенням, яке дає змогу користувачам захистити свою особисту власність. Модульний додаток Trov дає змогу клієнтамзапускати, припиняти та зупиняти покриття для будь-якого конкретного предмета в будь-який час. Тим часом претензії можуть бути оброблені, а суперечки вирішені через додаток протягом декількох хвилин за допомогою службиповідомлень в реальному часі. Trov призначений для покриття дрібних предметів майна, таких як фототехніка, ноутбуки, телевізори або ігрове обладнання.

Продовження додатку К

<p>Платформа «Vandboo», Сінгапур</p>	<p>дає змогу користувачам щодня робити внески у страхове співтовариство, а якщо з членом цієї спільноти трапляється щось погане, то це окупається, включаючи зобов'язання щодо покриття всіх страхових надлишків до 4000 дол. США та надання членам спільноти 100% безумовної знижки, якщо суми претензій менше, ніж сума, яку вони мають на рахунку</p>
<p>Мобільний додаток «Lemonade», Нью-Йорк</p>	<p>Підтримується інвестиціями «Allianz» і «АХА» та бере фіксовану плату зі щомісячних платежів кожного клієнта, оплачує перестраховування, а потім використовує інше для оплати вимог. В кінці кожного року Lemonade жертвує всі незатребувані залишки з рахунку кожного користувача зареєстрованій благодійній організації. Програма працює, даючи змогу власникам полісів вступати у віртуальні групи однолітків, ґрунтуючись на типах добрих справ, якими вони захоплені.</p>
<p>Стартап «CyStella», Великобританія</p>	<p>Заснована у 2017 році, є стартапом у сфері великих даних у, що спеціалізується на сільському господарстві, який пропонує аналітику, покликану допомогти страховикам та їх клієнтам уникнути руйнівних природних явищ. Використовуючи індивідуальні послуги супутникової зйомки та систему спостереження на базі безпілотних літальних апаратів, платформа CyStellar на базі штучного інтелекту об'єднує різноманітну ін-формацію з географічною прив'язкою для надання дієвих відомостей сільськогосподарським компаніям та фермерам</p>
<p>InsForRenaissance (IFR), Шанхай</p>	<p>Заснована у 2017р. InsForRenaissance (IFR) спеціалізується на наданні контролю ризиків особистого страхування, а також спирається на машинне навчання й великі дані. IFR вже налічує 890 мільйонів користувачів і 670 мільйонів мобільних клієнтських профілів, використовуючи свою систему тегів</p>

*Примітка. Складено автором на основі [16, 21, 63].

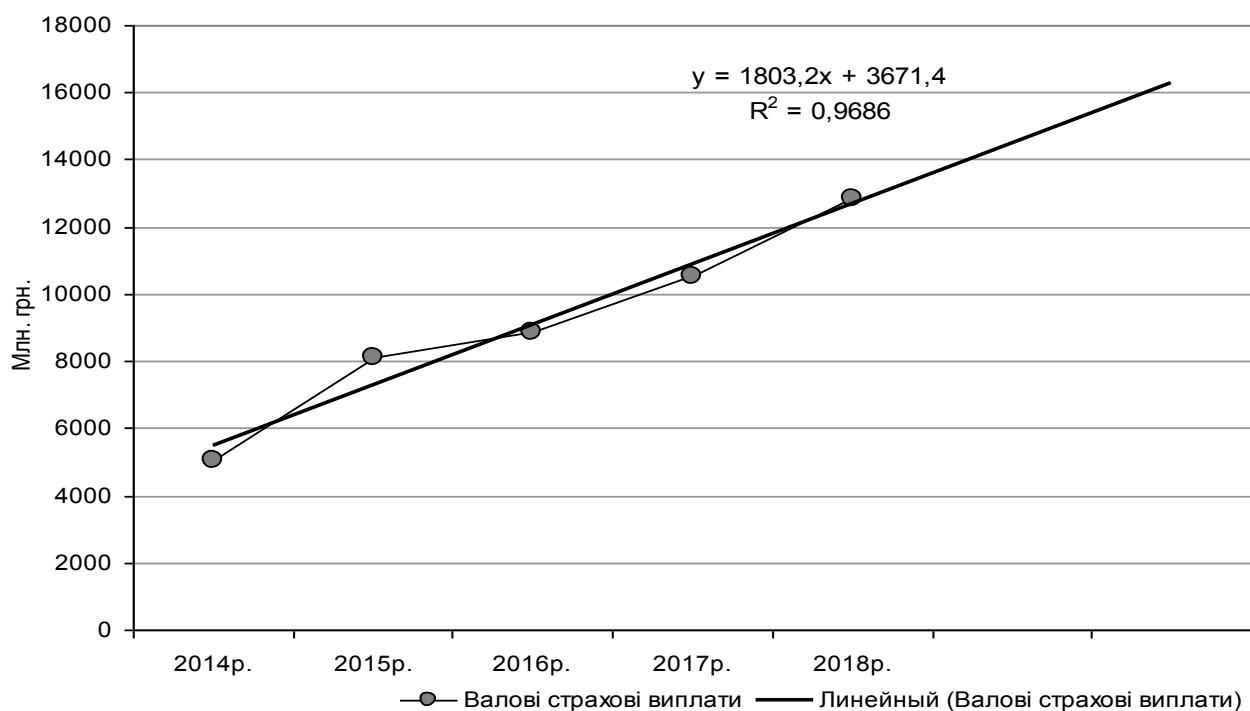

Рисунок Л.1 – Модель прогнозування динаміки валових страхових виплат страхових компаній України*

*Примітка. Побудовано автором на основі офіційної звітності [42-45]

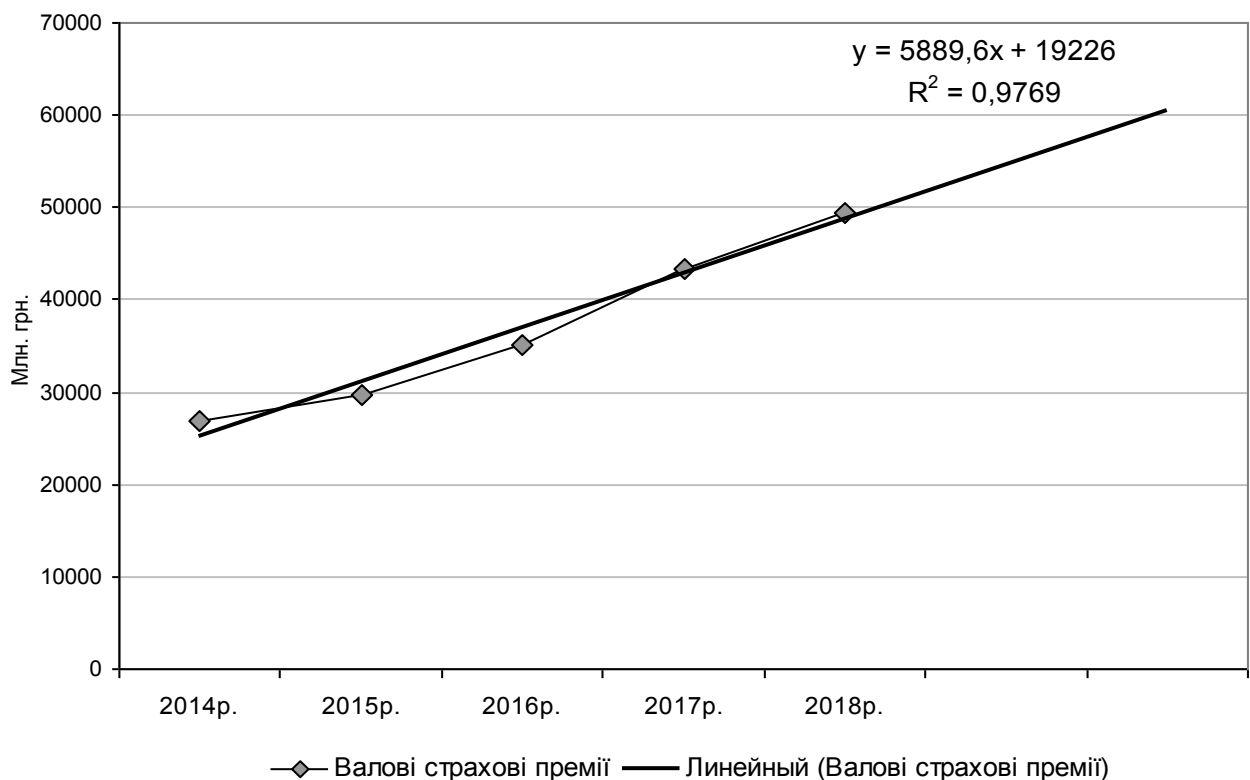

Рисунок Л.2 – Модель прогнозування динаміки валових страхових премій страхових компаній України*

*Примітка. Побудовано автором на основі офіційної звітності [42-45]

Продовження додатку Л

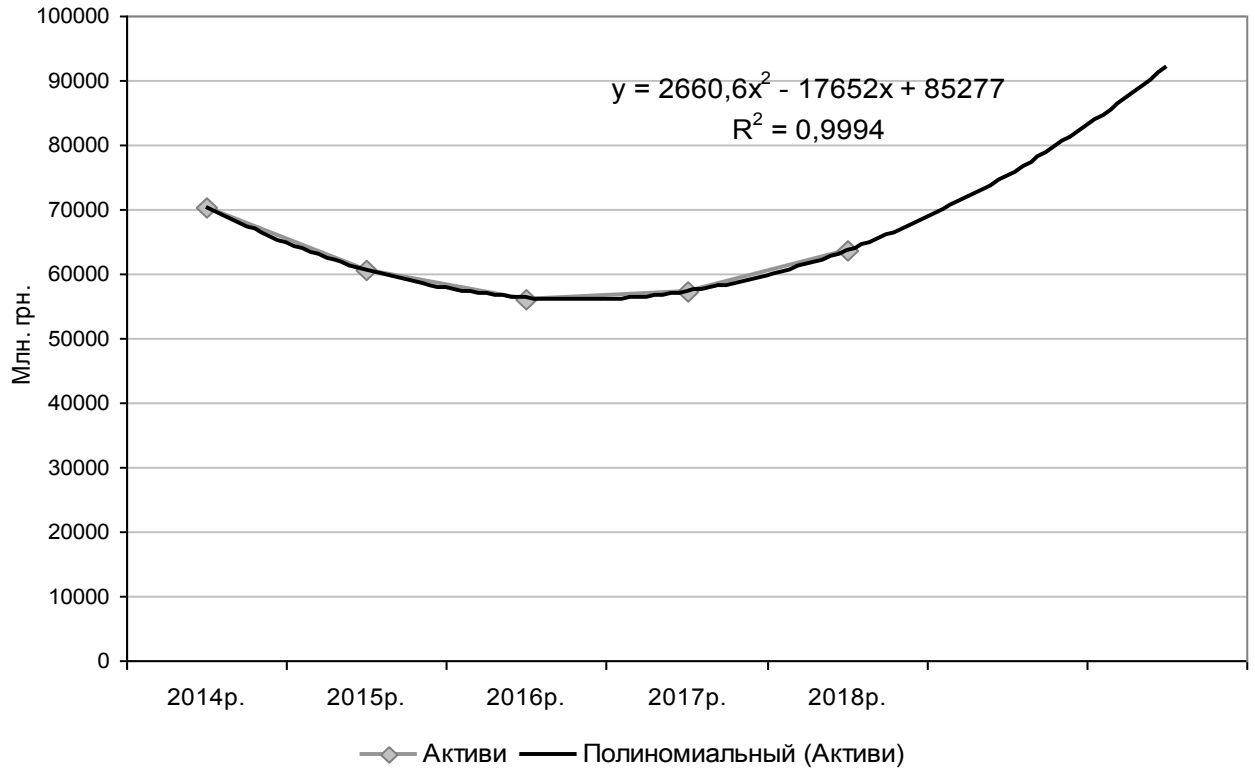

Рисунок Л.3 – Модель прогнозування динаміки активів страхових компаній України*

*Примітка. Побудовано автором на основі офіційної звітності [42-45]

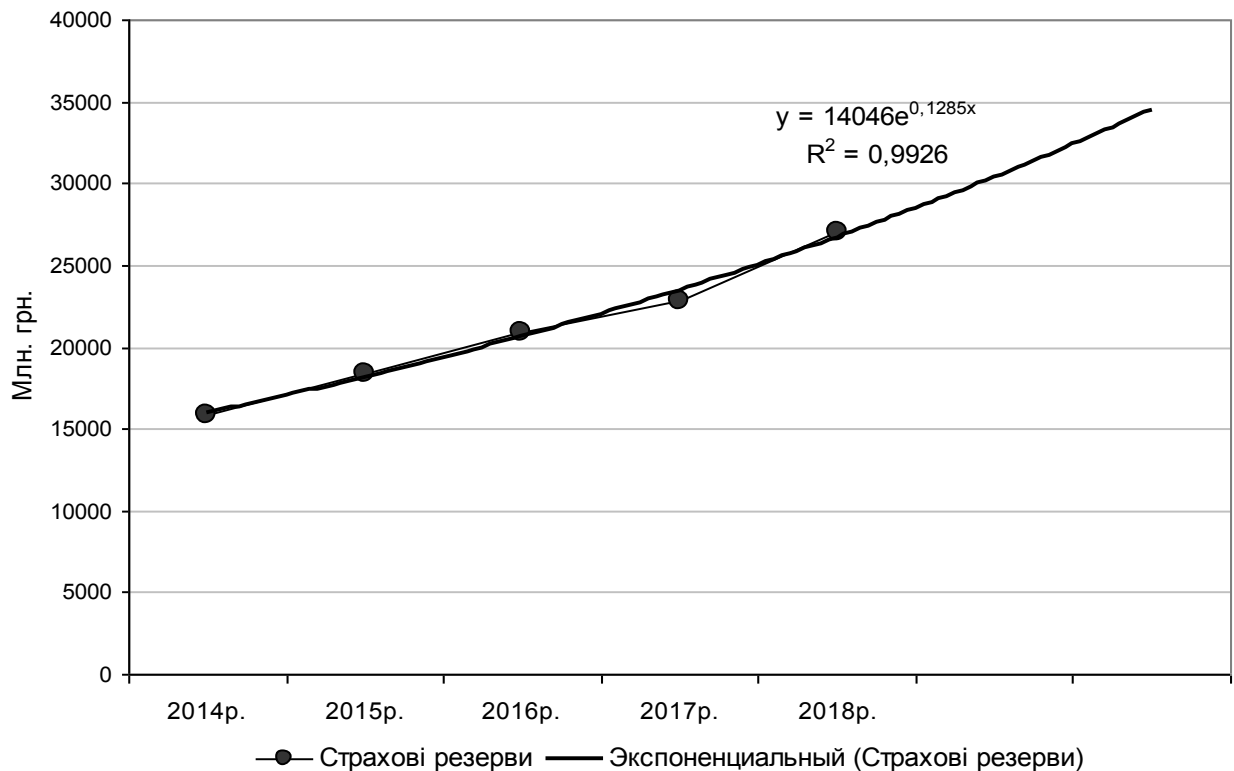

Рисунок Л.4 – Модель прогнозування динаміки страхових резервів страхових компаній України*

*Примітка. Складено автором на основі офіційної звітності [42-45].

Таблиця М.1. Результати прогнозування активів СК «Перша»*

<i>Активи, тис. грн.</i>								
SUMMARY OUTPUT								
<i>Regression Statistics</i>								
Multiple R	0,973068							
R Square	0,946861							
Adjusted R Square	0,929149							
Standard Error	44853,5							
Observations	5							
ANOVA								
	<i>df</i>	<i>SS</i>	<i>MS</i>	<i>F</i>	<i>Significance F</i>			
Regression	1	1,07545E+11	1,08E+11	53,45613	0,005284			
Residual	3	6035509648	2,01E+09					
Total	4	1,1358E+11						
	<i>Coefficients</i>	<i>Standard Error</i>	<i>t Stat</i>	<i>P-value</i>	<i>Lower 95%</i>	<i>Upper 95%</i>	<i>Lower 95,0%</i>	<i>Upper 95,0%</i>
Intercept	105959,3	47042,74869	2,25241	0,10969	-43751,7	255670,3	-43751,7	255670,3
X Variable 1	103703,9	14183,92241	7,31137	0,00528	58564,33	148843,5	58564,33	148843,5
			Прогноз неможливий					

*Примітка. Складено автором

Продовження додатку М

Таблиця М.2. Результати прогнозування валових страхових премій СК «Перша»*

<i>Валові страхові премії, тис. грн.</i>								
SUMMARY OUTPUT								
<i>Regression Statistics</i>								
Multiple R	0,992816			174579,3				
R Square	0,985684			66091,1				
Adjusted R Square	0,980912			0,992816				
Standard Error	14542,05							
Observations	5							
ANOVA								
	<i>df</i>	<i>SS</i>	<i>MS</i>	<i>F</i>	<i>Significance F</i>			
Regression	1	43680334992	4,37E+10	206,5544	0,00073			
Residual	3	634413929,1	2,11E+08					
Total	4	44314748921						
	<i>Coefficients</i>	<i>Standard Error</i>	<i>t Stat</i>	<i>P-value</i>	<i>Lower 95%</i>	<i>Upper 95%</i>	<i>Lower 95,0%</i>	<i>Upper 95,0%</i>
Intercept	174579,3	15251,83401	11,44645	0,001431	126041,2	223117,4	126041,2	223117,4
X Variable 1	66091,1	4598,60098	14,372	0,00073	51456,3	80725,9	51456,3	80725,9
		Прогноз						
Точковий		Інтервал						
6	571125,9	156235,00						
7	637217	205901,02						
8	703308,1	255968,55						

*Примітка. Складено автором

Продовження додатку М

Таблиця М.3. Результати прогнозування валових страхових виплат СК «Перша»*

<i>Валові страхові виплати, тис. грн.</i>								
SUMMARY OUTPUT								
<i>Regression Statistics</i>								
Multiple R	0,992119							
R Square	0,984301							
Adjusted R Square	0,979068							
Standard Error	7752,561							
Observations	5							
ANOVA								
	<i>df</i>	<i>SS</i>	<i>MS</i>	<i>F</i>	<i>Significance F</i>			
Regression	1	11304994044	1,13E+10	188,0962	0,000839			
Residual	3	180306616,7	60102206					
Total	4	11485300661						
	<i>Coefficients</i>	<i>Standard Error</i>	<i>t Stat</i>	<i>P-value</i>	<i>Lower 95%</i>	<i>Upper 95%</i>	<i>Lower 95,0%</i>	<i>Upper 95,0%</i>
Intercept	12364,5	8130,95481	1,52067	0,22568	-13511,8	38240,8	-13511,8	38240,83
X Variable 1	33622,9	2451,57511	13,7148	0,00083	25820,89	41424,9	25820,89	41424,91
		Прогноз неможливий						

*Примітка. Складено автором

Продовження додатку М

Таблиця М.4. Результати прогнозування обсягу страхових виплат за страховою послугою «Зелена картка» СК «Перша»*

ДСАГО (виплати), тис. грн.								
SUMMARY OUTPUT								
<i>Regression Statistics</i>								
Multiple R	0,912355							
R Square	0,832392							
Adjusted R Square	0,776522							
Standard Error	1879,062							
Observations	5							
ANOVA								
	<i>df</i>	<i>SS</i>	<i>MS</i>	<i>F</i>	<i>Significance F</i>			
Regression	1	52606009,6	5260601	14,8989	0,030735			
Residual	3	10592622,4	3530874					
Total	4	63198632						
	<i>Coefficients</i>	<i>Standard Error</i>	<i>t Stat</i>	<i>P-value</i>	<i>Lower 95%</i>	<i>Upper 95%</i>	<i>Lower 95,0%</i>	<i>Upper 95,0%</i>
Intercept	-1192,8	1970,776889	-0,60524	0,587734	-7464,69	5079,092	-7464,69	5079,092
X Variable 1	2293,6	594,2115897	3,859905	0,030735	402,5535	4184,646	402,5535	4184,646
Прогноз неможливий								

*Примітка. Складено автором

Таблиця М.5. Результати прогнозування обсягу страхових виплат за страховою послугою «Зелена картка» СК «Перша»*

«Зелена Картка» (виплати), тис. грн.								
SUMMARY OUTPUT								
<i>Regression Statistics</i>								
Multiple R	0,894042							
R Square	0,799311							
Adjusted R Square	0,732415							
Standard Error	11206,55							
Observations	5							
ANOVA								
	<i>df</i>	<i>SS</i>	<i>MS</i>	<i>F</i>	<i>Significance F</i>			
Regression	1	1500576000	1,5E+09	11,9485	0,040739			
Residual	3	376760112,4	1,26E+0					
Total	4	1877336113						
	<i>Coefficients</i>	<i>Standard Error</i>	<i>t Stat</i>	<i>P-value</i>	<i>Lower 95%</i>	<i>Upper 95%</i>	<i>Lower 95,0%</i>	<i>Upper 95,0%</i>
Intercept	21003,4	11753,52605	1,786987	0,171908	-16401,6	58408,37	-16401,6	58408,37
X Variable 1	12249,8	3543,821442	3,456664	0,040739	971,7785	23527,82	971,7785	23527,82
Прогноз неможливий								

*Примітка. Складено автором

Продовження додатку М

Таблиця М.6. Результати прогнозування страхових резервів СК «Перша»*

<i>Страхові резерви,</i> тис. грн.								
SUMMARY OUTPUT								
<i>RegressionStatistics</i>								
Multiple R	0,975036							
R Square	0,950695							
Adjusted R Square	0,934261							
Standard Error	39256,12							
Observations	5							
ANOVA								
	<i>df</i>	<i>SS</i>	<i>MS</i>	<i>F</i>	<i>Significance F</i>			
Regression	1	8,91E+10	8,91E+10	57,84629	0,004717			
Residual	3	4,62E+09	1,54E+09					
Total	4	9,38E+10						
	<i>Coefficients</i>	<i>Standard Error</i>	<i>t Stat</i>	<i>P-value</i>	<i>Lower 95%</i>	<i>Upper 95%</i>	<i>Lower 95,0%</i>	<i>Upper 95,0%</i>
Intercept	-16319,1	41172,17	-0,39636	0,718347	-147347	114709,1	-147347	114709,1
X Variable 1	94415,9	12413,87	7,605675	0,004717	54909,41	133922,4	54909,41	133922,4
Прогноз неможливий								

*Примітка. Складено автором

Таблиця М.7. Результати прогнозування нерозподіленого прибутку СК «Перша»*

<i>Нерозподілений прибуток, тис. грн.</i>								
SUMMARY OUTPUT								
<i>Regression Statistics</i>								
Multiple R	0,282475							
R Square	0,079792							
Adjusted R Square	-0,22694							
Standard Error	9760,286							
Observations	5							
ANOVA								
	<i>df</i>	<i>SS</i>	<i>MS</i>	<i>F</i>	<i>Significance F</i>			
Regression	1	24781056	24781056	0,260133	0,645184			
Residual	3	2,86E+08	95263192					
Total	4	3,11E+08						
	<i>Coefficients</i>	<i>Standard Error</i>	<i>t Stat</i>	<i>P-value</i>	<i>Lower 95%</i>	<i>Upper 95%</i>	<i>Lower 95,0%</i>	<i>Upper 95,0%</i>
Intercept	8686,6	10236,67	0,848576	0,45846	-23891,1	41264,27	-23891,1	41264,27
X Variable 1	1574,2	3086,474	0,510032	0,645184	-8248,34	11396,74	-8248,34	11396,74
Прогноз неможливий								

*Примітка. Складено автором

Продовження додатку М

Таблиця М.8. Результати прогнозування обсягу страхових премій за страховою послугою «ДСАГО» СК «Перша»*

<i>ДСАГО (премії), тис. грн.</i>								
SUMMARY OUTPUT								
<i>Regression Statistics</i>								
Multiple R	0,821108							
R Square	0,674218							
Adjusted R Square	0,565624							
Standard Error	16411,89							
Observations	5							
ANOVA								
	<i>df</i>	<i>SS</i>	<i>MS</i>	<i>F</i>	<i>Significance F</i>			
Regression	1	1,67E+09	1,67E+09	6,208604	0,088351			
Residual	3	8,08E+08	2,69E+08					
Total	4	2,48E+09						
	<i>Coefficients</i>	<i>Standard Error</i>	<i>t Stat</i>	<i>P-value</i>	<i>Lower 95%</i>	<i>Upper 95%</i>	<i>Lower 95,0%</i>	<i>Upper 95,0%</i>
Intercept	8703,5	17212,94	0,50563	0,64792	-46075,8	63482,75	-46075,8	63482,75
X Variable 1	12931,7	5189,896	2,49170	0,08835	-3584,87	29448,27	-3584,87	29448,27
Прогноз неможливий								

*Примітка. Складено автором

Таблиця М.9. Результати прогнозування обсягу страхових премій за страховою послугою «Зелена картка» СК «Перша»*

«Зелена Картка» (премії), тис. грн.								
SUMMARY OUTPUT								
<i>Regression Statistics</i>								
Multiple R	0,948256							
R Square	0,899189							
Adjusted R Square	0,865586							
Standard Error	22005,2							
Observations	5							
ANOVA								
	<i>df</i>	<i>SS</i>	<i>MS</i>	<i>F</i>	<i>Significance F</i>			
Regression	1	1,3E+10	1,3E+10	26,7587	0,014019			
Residual	3	1,45E+09	4,84E+08					
Total	4	1,44E+10						
	<i>Coefficients</i>	<i>Standard Error</i>	<i>t Stat</i>	<i>P-value</i>	<i>Lower 95%</i>	<i>Upper 95%</i>	<i>Lower 95,0%</i>	<i>Upper 95,0%</i>
Intercept	84080,9	23079,25	3,64313	0,03566	10632,42	157529,4	10632,42	157529,4
X Variable 1	35996,3	6958,656	5,17288	0,01401	13850,75	58141,85	13850,75	58141,85
Точковий прогноз								
6	300058,7	236416,6						
7	336055	311571,8						
8	372051,3	387334,6						

*Примітка. Складено автором